

ÇAĞDAŞ DRAMA DİZİSİ

Bu dizi Aziz Çalışlar'ın yönetiminde
hazırlanmaktadır.

Bu kitap, İstanbul'da Can Yayınları'nda dizildi,
Özen Basımevi'nde basıldı. (1991)

Christopher Hampton AH HOLLYWOOD

OYUN

Türkçesi
HÜSEYİN BAŞ

Dokuz Eylül Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi
KUTUPHANESİ

Kayıt No.	18370
Tasnif No.	822-91

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ
Babıâli Caddesi No. 19 Kat 2, 34410 Cağaloğlu, İstanbul
Telefon: 528 61 13 Faks: 513 51 88

Özgün adı
Tales From Hollywood

ISBN 975.510.300-7
© Margaret Ramsay Ltd. England /
Onk Ajans Ltd. / Can Yayınları Ltd. Şti. (1991)

SUNUŞ

İngiliz tiyatro yazarı *Christopher Hampton*, 1946 yılında Azor adalarında doğdu. Lancing ve Oxford'da eğitim gördü. Londra tiyatro çevrelerinde adı duyulmaya başladığında 17 yaşındaydı. Bir öğrencinin, arkadaşının annesiyle ilişkisini anlatan *Annemi En Son Ne Zaman Gördün* (When did you last see my mother) adlı oyununun 1966'da Royal Court tiyatrosunda oynanmasından sonra 'İngiliz tiyatrosunun dahi çocuğu' olarak ün kazandı.

Yazdığı oyunlar arasında dördü 'yılın en iyi oyunu' ödülüne layık görüldü. Bu oyunlardan her birinin konuları açısından olduğu gibi, 'biçim' (üslup) açısından da önceki oyunlarından farklı olduğu söylenebilir. Aralarında, kendi tanımıyla 'burjuva komedisi' diye nitelenebilecek olanların yanı sıra, *Ah! Hollywood...* (*Tales from Hollywood*) örneğinde görüldüğü üzere, von Horvath, Brecht, Thomas Mann, Heinrich Mann gibi gerçek kişilerin oluşturduğu bir platformda, tarihsel kimlikleri, bir dönemi, giderek bir toplumu sorgulayanlar da yer almaktadır.

Rimbaud ile Verlaine arasındaki karmaşık ilişkiyi sergileyen *Güneş Tutulması* (Total Eclipse.) -1968- İngiliz aksanlı diyalogların konunun hak ettiği incelikli duyguyu bütünüyle yansıtmaktan uzak kalması yüzünden beklenen başarıyı sağlayamadı. 1970'de sahnelenen *Yardımsever* (Philanthropist), kuşkusuz, daha başarılıydı. Ne var ki, Hampton'un en önemli özelliklerinden biri olan töre tanımazlık açısından oldukça ılımlıydı. *Vahşiler* (Savages) -1973- ise Hampton'un en başarılı oyunları arasında. 1976'da sahneye konulan *İkramlar* (Treats) West-End'de uzun süre afişte kaldı. İddiasız, toplumun nabzına daha

uygun olan bu oyun, *Yardımsever* (Philanthropist) çizgisinde yer alır.

Oyunlarının dışında, aralarında Çehov, İbsen, Ödön von Horvath'ın* da yer aldığı 'yakın klasiklerden' yaptığı uyarlamaları ile de dikkat çeken Hampton, aynı zamanda 25'i aşkın sinema ve TV filminin de senaristi.

Çoğu tiyatro eleştirmeninin de ortak kanısına göre *Ah! Hollywood...* (Tales from Hollywood) Hampton'un ilginç olduğu kadar sahnelendiği ülkelerde en çok yankı uyandıran oyunu.

Otuzlu yıllarda, nazizmden kaçan Alman edebiyatının büyük isimleri Birleşik Devletlere sığındılar. Thomas Mann, Heinrich Mann, Ödön von Horvath ya da Bertholt Brecht'in önünde 'Amerikan yaşam biçimine' alışmaya çalışmaktan başka seçenek kalmamıştı. Birbirlerine yakın, ama yine de ayrı bireyler olarak, kimi çok, kimi daha az ünlü bu insanlar, geçimleri için Warner Brother's'e senaryolar karalıyorlar, bazan birbirlerini kıskanarak, bazan birbirlerine destek olarak alinyazısını paylaşıyorlar, yine birbirlerinden farklı biçimlerde antifaşist, yazar ve sığınmacı olmanın koşulları ve sınırları içinde yaşamlarını sürdürmeye çalışıyorlardı. Beklenmedik olduğu kadar vahim olan bu durumdan, Christopher Hampton keskin bir mizahla incelikli alayın ölçülü bir biçimde yer aldığı, ancak, tarihsel gerçeklere de ters düşmeyen bir metin ortaya çıkarmayı başarmış görünüyor. Ama daha da şaşırtıcı olan 'göstermekten' çok 'anlatan' bu oyunun 'anlatım gücü'. Soluk soluğa gelişen, büyük bir yetkinlik, giderek örtülü bir 'suçortaklığıyla' Rita Barisse ve Vercors tarafından Fransızcaya çevrilen ve adapte edilen *Ah! Hollywood...* bir roman gibi okunuyor. Çünkü bu oyun, aslında bir roman.

* Hampton, Ödön von Horvath'dan İngilizceye iki yapıt daha uyarlamıştır: *Vienna öyküleri* (Tales from Vienna) - 1977 -, *Don Juan Savaşın Dönüyor* (Don Juan comes back from the war) - 1978 -.

KİŞİLER

Ödön von HORVATH
Charles MONEY
Thomas MANN
Heinrich MANN
Nelly MANN, *Karısı*
Helen SCHWARTZ
Lion FEUCHTWANGER
Bertolt BRECHT
Helen WEIGEL, *Karısı*
Hal, *Barmen*
Angel
Jacob LOMAKHIN
Art NICELY
Toni SPUHLER, *Aşçı*
Genç Adam
Salka VIERTEL
Katia MANN, *Thomas'ın karısı*
Marta FEUCHTWANGER
Walter
Robert E. STRIPLING, *Dış ses*

Ve Dostça Katılımlarıyla:
Johnny WEISSMULLER ('*Tarzan*')
Chico MARX ('*Arşak Palabıykıyan*')
Harpo MARX
Greta GARBO

I. BİRİNCİ PERDE

(1938-41)

BİRİNCİ SAHNE

(Dalgalı ve gizemli bir deniz dibi ışığı. Etkileyici, yüzünün en çok göze çarpan yanı yuvalarından fırlamış gözleri olan, azıcık kilolu, paltosunun altından iyi kesimli, gri flanel kurvaze elbisesi görünen, başına bir Homburg şapka giymiş, ayağında ağır ağır sürüdüğü siyah ayakkabıları olan, kırk yaşlarında, çarpıcı kişiliğe sahip biri girer.)

HORVATH: Merhaba. Adım Ödön von Horvath (*Duraksar*). Ödön (*Duraksar*). Hayır, Ödön (*Duraksar*). Her neyse, bana Ed deyin. (*Suskunluk, kulak verir*). Yo, tamam, özür dilemeye gerek yok. Benim adımlı nereden duyacaksınız ki: az çok ünlüydüm. Tiyatroda, canım. Almanya'da. Nasıl derler, sizden pek hoşlanmazlar, ama sizden kurtulmak da istemezler, istikbal vadeden biri yani. Naziler geldiklerinde bir oyunum provadaydı. Oyun hiçbir zaman oynanmadı. Daha sonra ne denli bayağılaştırmaya çalıştımsa da, oyunlarımı Almanya'da sahnelemek söz konusu olmadı. Sonunda roman yazmaya giriştim. Dahası... Ama siz bunları nasılsa dinlemek istemezsiniz, ben de anlatmak istemem doğrusu. Sadece şu: O yıllarda Almanya'da yazar olmak, yüzme bilmeden su topu oynamak gibi bir şeydi.

(Birkaç adım atar, dinler.)

(Uzaktan gökgürültüsü gelir. Deniz dibi etkisi kaybo-

lur, eski bir sokak lambası ışığı altında kalır.)

Otuzlu yıllarda, rastlantıya bakın, o zamanlar ben de otuzlarımdaydım, az yolculuk yapmadım değil. Tren garlarının hüznünü, ucuz otel odalarının iç karartıcı duvar kâğıtlarını tanıdım. Çoğu ilerici çağdaşlarının umutsuz ve köhne tiyatro olarak niteledikleri oyunlar türünde bir yapıya sahip bulunan o on yıl, birbiri ardından gelen ince tezgâhlar, ani değişiklikler, şaşırtıcı ve beklenmedik son dakika olaylarıyla kaçınılmaz sonuna doğru yol aldıkça, biz Alman yazarlarının önemli bir bölümü için çıkış kapıları gittikçe daha çok daralıyordu. Başlamak için, size kendimi, kaçışımı anlatacağım.

(Uzaklaşan gökgürültüsü. Hafif bir esinti çıkar.)

HORVATH: Sinemanın, bir sanat olarak sesli sinemanın gelişinden sonra yaşayamayacağıyla ilgili moda düşüncesiyle hiçbir zaman aynı fikirde olmadım. Öte yandan, bir yazarın bir berber kadar önemli olduğunu anlayacak derecede burnum sürtülmemiştir. *(Parisli kalabalık, sahne boyunca sıra halinde dizilmek üzere üst sahnede görünür.)* Böylece, 1938 Mayıs'ında Robert Siodmak romanlarımdan birini sinemaya uyarlanmasını tartışmak üzere beni Paris'e çağırdığında hemen kabul ettim. O sıralarda bu tür işlerle çok az ilgiliydim. Bu yüzden ilk toplantıda oldukça şaşardım. Tasarıyı tartışmak yerine bir arabaya tıkları Champs-Elysées'ye, oradan da en son sansasyon filmi olan *Pamuk Prenses ve Yedi Cüce*'yi gösteren bir sinemaya sokuldum. Nazi eğitim yöntemlerini işleyen romanımın bununla ne ilgisi olduğunu söylemek olanaksız. Politik durumu da göz önüne alarak filmin havasını az da olsa iyimser bulmuştum. Öte yanda eserin ilgi çekici olduğundan sizin de sanırım kuşkunuz yok. Gösterimden sonra toplantımızı yaptık. Bir kahvenin terasında topu topu on dört kişi. Sonra

Siodmak'ın karısı beni otelime bırakmak istedi. Gece güzeldi. Yürümek istediğimi söyledim.

(Kalabalık dağılır. HORVATH, sahnede şarkısını mırıldanarak gezinir. Esinti hızını artırır. Yağmur habercisi birkaç damla düşer. Sonra sağanak sesi. Işıklar kararır. HORVATH paltosunun kolunu katlar.)

HORVATH: Fırtına patlak verdiğinde ben Champs-Elysées'den aşağı yürümeyi bitirmemiştim. Gökyüzü masmaviydi.

(Şimşek çakar. Kalabalık her yana korkarak dağılır. Yana yatmış bir ağaç dalının altında dikilen GENÇ ADAM'ı aydınlatır ışık. Platin renkli saçlarıyla ari irkin özelliklerini yansıtmaktadır. Gözlüklerinin parıltısı görülür. Pardösüsü eski püsküdür. HORVATH'a işaret ettiğinde siyah deriden bir çift eldivenin kaba ve donuk yansıması fark edilir. HORVATH kararsızdır. Sonra nazikçe bir baş işaretiyle yanıtlar. Şiddetli gökgürültüsü. HORVATH irkilir ve hızla GENÇ ADAM'ın yanına gider. Ağaçların arasından esen rüzgârın gürültüsünü bastırmak için sesini yükseltmek zorundadır.)

HORVATH: Marigny Tiyatrosunun karşısındaki büyük kestane ağacını siper alarak ona ulaştım. Daha ağzını açmadan onun da tıpkı benim gibi yabancı olduğunu duyumsadım. Benimkinden çok daha güzel bir Fransızcayla kötü havadan, en yakın bistronun tam olarak nereye düştüğünden, Zafer Anıtının dayanılmaz bayağılığından söz etmeye koyulduğunda, onun belki de bir yazar meslektaş olduğunu düşünmeye başlamıştım. Bunu ona sormak istiyordum. Ama tuhaf bir karışıklık beni engelledi. *(Sesli anlatır.)* Sığındığımız yerin çok yakınında rüzgâr birdenbire bir ağacı devirmişti. Bu ağaç bizimkinin üzerine düştü. Başımızın üstündeki koca dal hafif bir emme sesiyle gövdeden koparak genç adamın kafasına çarptı.

(GENÇ ADAM hiçbir ses çıkarmadan dizleri üstüne çöker. Sonra karın üstü yere yığılır. Işığın aydınlattığı kafasının arka tarafı yumurta kabuğu gibi ezilmiştir. Sessizlik. Üç Adam ve bir Kadın koşutur. HORVATH konuşmaya başlayınca donup kalırlar.)

HORVATH: Anında ölüp gitti. Ve tam o anda şunu düşündüm: Nazilerden neden bu denli korkuyoruz? Sokağa çıkmaktan neden korkmuyoruz?

(Topluluk canlanır, iki Adam, GENÇ ADAM'ı ayaklarından sürükleyerek dışarı çekerken, öbürleri peşi sıra giderler. HORVATH, yürür, izleyicilere doğru konuşur.)

HORVATH: Rastlantının etkilerini hesaba katan hiçbir politik ya da felsefi bir sistemin olduğunu sanmıyorum. Bir parça bir farktan söz etmiyorum. Hayır. En acımasız biçimiyle milyonlarca Avrupalının yaşamına ya da ölümüne hükmedecek rastlantıyı düşünüyorum. İnsanlar kuşkusuz bilincinde değildi olup bitenlerin. Toplama kamplarına taksiyle giden dostlarım olmuştuk. Her neyse, benim için, Champs-Élysées'deki ağaç yetti. İtalya'da, şimdi Yugoslav olan bir kentte doğan, Alman pasaportum vardı. Dahası Amerika'da Virginia eyaletinin Lexington kentinde gerçek olduğu kadar becerikli bir amcaya sahiptim. Böylece, kimileri Mexico, Şanghay, Helsinki ya da bilmem nerenin yolunu açacak belgeler için umutsuzca savaşırken ya da daha başkaları sükunet ya da panik içinde hayvan vagonlarında birbirlerinin üzerine yığılırken ya da karanlık sınır kentlerinde zehir yutarken, ben cebimde, o ünlü ve gerekli kabul belgesi, iyimserlik içinde yanıp tutuşarak ve denize olan korkumu bastırarak yola koyulmuştum bile...

(Projeksiyon: New York'un görünümü.)

HORVATH: Ama birdenbire, şafakta, güvertede, hayranlığımın doruğunda, küçük bir güçlüğü bilincine var-

dım: İlkel bir bunalım biçiminde somutlanan son derece karmaşık nedenlerden ötürü, herhangi bir asansöre adımımı atmam olanaksızdı.

(Projeksiyon sona erer. Kuş sesleri.)

Daha sonra, Virginia'da, Lexington'da durumlar daha iyi değildi. Amcam nazik bir adamdı. Ama, aynı zamanda, Amerika'daki Almanları, biraraya toplamada ve telsiz telgrafta üstüne yoktu. Öyle ki, geceler boyu Bay Hitler'in son fikirlerini kelimesi kelimesine dinleyebilmek için geceler boyu o Allahın cezası alıcıya yapışır kalırdı.

(Hitler'in söylevlerinden birinin ara bir bölümü; ses alçalıp yükselir, zaman zaman da parazitler arasında kaybolur.)

Bir yazar olarak elimde kala kala bir tek çözüm kalmıştı. (Kollarını iki yana açar): Los Angeles!

HORVATH: Tek çözüm vardı; Los Angeles!

(Aniden beyaz bir ışık sahneyi doldurur. Sirk ışıklandırması. HORVATH gezinmeye başlar. THOMAS MANN girer, hasır bir iskemleye oturur.)

(Beyaz bir ceket ve panama şapka giymektedir, gözlük takmaktadır, bıyıkları siyaha boyalıdır, altmış beş yaşlarındadır.)

HORVATH: Bir yandan bitip tükenmeyen buğday tarlaları arasından geçip giderken buhar yutuyor, öbür yandan periler diyarından rastlayabileceklerimi düşünüyordum.

Çıkar.

(THOMAS MANN kitap okumaktadır.)

(Fonda, hafiften Lohengrin prelüdü çalmaktadır. Az bir süre geçer. Sonra, sessizlik, kulakları yırtan tanıdık bir haykırıyla, bozulur birdenbire. THOMAS gözlerini kaldırır; bir sarmaşığın ucunda, boydan boya bir kavis çizerek sahneye giren TARZAN'ı görür. Haykırmasının sona ermesiyle TARZAN adamın önüne

iner. THOMAS gözlerini TARZAN'a diker. Yumuşak yüzünde anlayış ve hoşnutsuzluğun izleri vardır. TARZAN elini uzatır. THOMAS, gönülsüz TARZAN'ın elini sıkar.)

TARZAN: Ben Johnny Weissmüller. Sen Thomas Mann. (TARZAN ve THOMAS MANN çıkarlar. CHICO ve HARPO MARX girerler. Wagner'in müziği susar. CHICO ve HARPO MARX üzerine ışık düşer. HARPO beyaz ve bol bir pantolon giymiştir. Elinde bir tenis raketi vardır.)

CHICO: Tenis oynadığın o küçük herif kimdi? (HARPO başını sallar. Üzüntülüdür.)

Seni yendi değil mi? (HARPO, acıyla evet işareti yapar) Kimdi o? (HARPO, ucunda bir klakson olan raketini hayali bir keman çalarmışçasına hareket ettirir.) Heifetz miydi? (HARPO tek dizi üzerine çöker. Sandallarının ucu yoktur. Sessizce her iki ayağındaki altı parmağını sayar.) Ne? Ne? (HARPO aynı şeyi yineler.) On iki parmağı mı var? Bu durumda şaşırdım doğrusu. Adı neydi?

(HARPO çenesini öfkeyle çalıştırır. CHICO şaşırır. Soru-yanıt sahnesinde gerilim yükselirken, HARPO klaksona basarak hecelelemeye çalışır.)

Diş? (HARPO başını sallar.) Çene? (HARPO başını sallar. Çenesi gidip gelmektedir, ağzından hayali olarak bir şey alır, kulağının arkasına yapıştırır.) Çiklet? (HARPO baş sallar. Çiğnemeye devam ederken, hayali olarak kanat çırpır) Deveküşü? (HARPO başını yana sallar, sahnede çiklet çiğneyerek ve kanat sallayarak dolaşmaya başlar) Sakız? (HARPO başını yana sallar, korkunç öfkelenir, yaptıklarını iki kat hızlandırır.) Çiklet yemek? (HARPO baş sallar; kutlamak için klakson çalar. Ancak, CHICO, yine şaşkınlığa düşer.) Çiklet yemek mi? İnsan çiklet yer mi hiç? (HARPO 'susun' dercesine parmağını kaldırır. Son-

ra, beklenmedik bir biçimde raketin tellerine dokunarak 'Aydınlanan Gece'nin, 'Verklarte Nacht'ın ilk dört notasını çalar. CHICO'nun yüzü aydınlanır.)

CHICO: Ha! Arnold Schoenberg! (HARPO, kendinden geçmiş, evet işareti yapar.) Niçin hemen söylemedin? (HARPO'nun kolları çatılır. CHICO omzuna kolunu atar, sahnenin dışına doğru götürür.) Ona dikkat etmelisin! Çok sinsî bir ritmi vardır.

(Onlar çıkarken, HORVATH kolunda büyüleyici ölçüde güzel bir kadınla sahneye girer. Bu, GRETA GARBO'dur. HORVATH, California'daki gibi giyinmiştir. Her ikisi de kol kola, göz göze, sahnenin önüne çıkarlar. Birdenbire bir flaş patlar. Bunu bir düzineyi aşan fotoğraf makinesinin flaşları izler. GARBO, HORVATH'dan ayrılır. Elini kaldırır. Flaşlar durur.)

GARBO: We want to be alone.

(Flaşlar yeniden patlamaya başlar. GARBO geriye döner. Bir an HORVATH'a bakar, sonra kendinden geçmişçesine sahneden kaçır. HORVATH üzgün bakışlarla onun uzaklaşmasını izler. Işık değişir: normal bir California günü başlar. HORVATH gülümser.)

HORVATH: Evet. Thomas Mann, Johnny Weissmüller'i gerçekten tanımıştı. Schoenberg, Harpo Marx'la gerçekten tenis oynamıştı ve ben gerçekten Greta Garbo ile karşılaşmıştım. Ama Hollywood gerçeğinin bütünüyle farklı olduğunu söylememe gerek yok.

İKİNCİ SAHNE

(CHARLES MONEY'in bürosu.)

(Çıplak, ne var ki bir yığın telefonun bulunduğu bir masanın ardında; orta yaşlı, kısa boylu ve şişman bir adam oturmaktadır. Işık, CHARLES MONEY'i aydınlatır. İçeri girdiği zaman, başını kaldırıp HORVATH'a bakar. Başka göçmenlerle birlikte olduğu ya da bir topluluğa karşı konuştuğunda, HORVATH'ın aksanı yoktur. Buna karşılık, Amerikalılarla birlikte olduğu sahnelerde belirgin bir aksanla konuşmaktadır. İngilizcesi için de durum aynıdır. Ama bu sahnelerde aksanı tamamen belirgin olacaktır.)
(MONEY koltuğundan fırlar ve tombul elini uzatır.)

MONEY: Merhaba.

(HORVATH uzatılan eli sıkar, hafifçe eğilerek MONEY'i selâmlar.)

HORVATH: Bay Money.

(HORVATH kararsız bakar, onun ne demek istediğini anlamadığından kuşkuludur.)

MONEY: En sonunda vakit ayırabildiniz, Bay Horvath.

(MONEY, HORVATH adını korkunç hatalı söyler. HORVATH irkilir.)

HORVATH: Ödön deyin bana!

MONEY: Ne?

HORVATH: Ed, deyin en iyisi.

MONEY: Ah... Evet, iyi.

(Telefon çalar. MONEY, masanın üstündeki bir yığın telefondan birini alır.)

MONEY: Toplantıdayım. Hay allah kahretsin... Tamam.
(HORVATH'a işaret eder) Ed, otur. (HORVATH, ma-

sanın yanındaki iskemleye oturur.) (Telefona) Jack! Nasılsın!.. Gelecek hafta sonunda, Jack, sana söylemiştim... Evet, onu biliyorum ama... (MONEY, eliyle ahizeyi kapatır.) Şu herifle konuşurken cıvık bir bokun içine battığım duygusuna kapılıyorum. (Telefona). Evet, ne diyordum. Sabrına hayranım, Jack... Evet, karım iyi... Eileen nasıl?.. Evet, görüştüğümüz için mutluyum. (Telefonu kapatır.) Robin Hood'un Maceraları'nı gördünüz mü?

HORVATH: Bir film mi bu?

MONEY: Robin Hood'un Maceraları'nı görmediniz mi?

HORVATH: Hayır.

MONEY: Haa.

(Bir başka telefon çalar. MONEY ahizeye uzanır. Bir anlık sessizlik.)

MONEY: Elbette ki yağmur yağıyor! Yağmurun yağdığını görüyorum, allahın cezası! (Telefonu öfkeyle kapatır, bir an için toparlanmaya çalışır.) Avrupa'da Fox için çalıştınız, öyle mi, Ed?

HORVATH: Evet.

MONEY: Adamlarım, 2. Edward'la ilgili bir piyes yazdığını söylediler.

HORVATH: Pardon?

MONEY: Bir piyes. Bir tiyatro oyunu. Bir piyes yazmışsınız. 2. Edward'la ilgili. Bir İngiliz kralı.

HORVATH: Hayır.

MONEY: Hayır mı?

HORVATH: Hayır.

MONEY: Haa.

(Sessizlik.)

HORVATH: Ah, neden söz ettiğinizi anlıyorum. Edward der Zweite. Evet. Hayır. Bu piyes, Bertolt Brecht und Lion Feuchtwanger'indir.

MONEY: Siz işin içinde değil misiniz?

HORVATH: Hayır.

Ah, Hollywood

(MONEY bir an düşünür.)

MONEY: Bunlardan biri burada kentte mi, biliyor musunuz?

HORVATH: Hayır. Bay Feuchtwanger Fransa'da. Bay Brecht ise, sanıyorum Danimarka'da ya da oralarda bir yerde.

MONEY: *But you are familiar with the material?*

HORVATH: Özür dilerim, benim İngilizcem...

MONEY: Piyesi biliyorsunuz, değil mi?

HORVATH: Ah, evet. Ama o eski bir İngiliz oyunudur.

MONEY: Ne?

HORVATH: Evet. Christopher Marlowe'un. (*Sessizlik.*

MONEY düşünceye dalar.) Onun da kentte olduğunu sanmıyorum.

(MONEY'den hiçbir tepki gelmez. Kaşları çatık, düşünceye dalar.)

MONEY: Onu size göstereceğim.

HORVATH: Anlamadım?

MONEY: *Robin Hood'un Maceraları.* Müthiş bir film. Üç milyon yaptı yurt içinde. Size bir fikir verir herhalde.

HORVATH: Niçin?

MONEY: Dinleyin. Size anlatacağım. Bu işlerin izahı yok. Ama olay şu ki şu sıralar İngiltere tarihi sıcak bir konu. Biri 2. Edward öyküsünü bulup çıkardı. Biz de bir sinopsis yaptık. (HORVATH'a ince bir dosya uzatır.)

HORVATH: Mersi.

MONEY: Olayları bu biçimde sunarsak işin yürüyeceğini sanıyoruz. Ama siz gene de bu söylediklerime bağlı kalmayın. Allah kahretsin, yazar ben değil, sizsiniz.

HORVATH: Evet.

(MONEY yüzünü asar.)

MONEY: Sendikacı mısınız?

HORVATH: Hayır. Kayıt olmamı ister misiniz?

MONEY: Hayır, hayır. Gerek yok. (*Sessizlik.* MONEY bir an HORVATH'ın yüzüne bakar.) Tamam, Ed, size

haftada yüz dolar vermeye hazırım. (HORVATH bir hareket yapar, vazgeçer.) Yarısı peşin, kalanı işi teslim edince.

HORVATH: Ama...

MONEY: İki hafta yeterli mi?

HORVATH: Olabilir.

MONEY: Tamam. Sattım. Gelecek hafta sonu, tamam mı? (*Gülümser. Derken aklına bir şey gelir, gülümsemesi kesilir.*) İngilizce yazabiliyor musunuz?

HORVATH: Elbette. Ders alıyorum.

MONEY: İyi.

HORVATH: Evet. Ben şimdi bilmek üç bin sözcük İngilizce.

MONEY: Tebrikler.

HORVATH: Pardon?

(Bir telefon çalar. MONEY ahizelerden birini seçer, dinler. HORVATH birden izleyicilere döner, ayağa kalkıp konuşarak öne doğru yürür. Aksanı kaybolmuştur. Arka planda telefonla konuşan MONEY'in üzerindeki ışıklar söner. Bir spot ışık HORVATH'ı ızer.)

HORVATH: Telefon. Cıvılaması telefon zili olan şeytani bir kuşları bile var. O hafta Hitler Çekoslovakya'ya girdi. (*Bir gazete açar.*) Merkezi Avrupa'daki bu yeni durum yabancı ülkelere olan film dışsatımımızın tümünde yüzde iki buçuk ile üçlük bir kayıp anlamına gelmektedir.

ÜÇÜNCÜ SAHNE

(THOMAS MANN'ın bungalovu.)

HORVATH: Parnassus tanrılar katına çağrıldığımda işte bu gibi sıradan işlerle uğraşıyordum. Nobel ödülü sahibi, bir konferans turnesi nedeniyle buradan geçiyordu. 'Özgürlük Sorunları' gibi günün birtakım sıcak konularına değiniyordu konferanslarında. Thomas Mann'la yirmili yıllar Almanya'sında sık sık karşılaşıyordum tabii, ama kendisiyle ilk kez şimdi baş başa bir gece geçirecektim.

(Işıklar, Beverly Hills Otelinin bungalovlarından birine rahatça yerleşmiş bardağına kahve koymakta olan, THOMAS MANN'ın üzerine düşer. HORVATH, ona doğru ilerlerken eline bir bardak brandy alır.)

HORVATH: Sizinle yeniden anadilimle konuşabilmek ne mutluluk. Ne tuhaf bir gece!

(THOMAS MANN özenle bir sigara sarar.)

THOMAS: Konferanslarım hakkında ne düşünüyorsunuz? Doğru söyleyin!

HORVATH: Açıksözlü olacağım. Ne yazık ki gidemedim.

THOMAS: Ah!

HORVATH: Hemen bitirmem gereken bir iş var elimde: Amerika'daki ilk senaryom.

THOMAS: Şu anda, umarım onu bitirmene engel olmuyorum.

HORVATH: Dahası, İngilizcenizi anlayacağımdan da kuşkuluyum.

THOMAS: İngilizcem mükemmeldir.

HORVATH: Öyle. Ama benimki felâket. Viyana'da ders almıştım, ama bırakmak zorunda kaldım.

THOMAS: Neden?

HORVATH: *Maitre d'hotel* haline gelmeye başlamıştım.

(THOMAS MANN rahatlar, yumuşar. Azıcık kahve içer.)

THOMAS: Şu yazmakta olduğunuz senaryo... neyin nesi?

HORVATH: İngiliz Kralı 2. Edward'la ilgili. Marlowe oyunundan.

THOMAS: İlginç. Brecht'in versiyonunu gördünüz mü?

HORVATH: Hayır.

THOMAS: Ah... Ben gördüm. On beş yıl önce Berlin'de. Çok iyi anımsıyorum. Korkunçtu.

HORVATH: Her şey kusursuz bir çirkinlikteydi. Giysiler çuvaldan yapılmıştı. Bıkıp usanmadan krala, savurganlığına sövüp sayıyorlardı. Krala gelince, o, hâlâ patates kokusu saçtığı izlenimi veren cıfcaflı giysiler içinde boy gösteriyordu. Kralın dostu topluluğun en iğrenciydi. Ve bu bile bile yapılmış bir seçimdi! Ben şu Brecht'i anlamakta güçlük çekiyorum, ya siz? Kuşkusuz anımsayacaksınız *Buddenbrooks* adlı eserimde dışının adı Bay Brecht'tir. Biraz da bu yüzden onu hiçbir zaman ciddiye almayı başaramadım. Bu ad kulağıma hoş gelmiyor. Sizin yapıtlarınızla kendimi daha rahat hissediyorum.

HORVATH: Buna sevindim.

THOMAS: Onca sevimli olan ilk yapıtınızı çok ilginç bulmuştum. Ne demek istediğimi anlıyorsunuz... Üçüncü Reich'in iç dünyası hakkında kimse sizin gibi yazmayı başaramadı. Bütün bunları bulup ortaya çıkarmayı nasıl başardınız?

HORVATH: Almanya'yla ilişkilerimi her zaman sürdürdüm.

THOMAS: Güzel... Hepimiz sürdürdük ilişkilerimizi. Ama ben, oradaki yaşamın ne olduğu üzerine yazmayı başaramazdım. Siz çok üretkârsınız.

HORVATH: Biliyor musunuz, ben... Başlangıçta, çok sık

gidiyordum oraya.

THOMAS: Sahi mi?

HORVATH: Evet, sahiden. Hatta size yakımına tanık olduğumu söyleyebilirim. Hani Berlin'deki o büyük kitap yakımında. Oradaydım.

THOMAS: Orada bulunmayı nasıl başarabildiğinizi anlayamıyorum.

HORVATH: Hepsinin akademisyen cüppeleri içinde Goebbels'in önünden geçerek kitapları ateşe attıklarını gördüm. Ve o profesörü, adı neydi onun, ha Baumler, dans ederken 'Thomas Mann'ı yakın! Thomas Mann'ı yakın!', diye haykırırken gördüm. Kötü bir aktör gibi haykırıp duruyordu. (*Sessizlik. MANN sarsılmıştır.*) Goebbels söz aldı ve "Bu akşam Alman zekâsı uyandı," dedi. Sonuna kadar oradaydım.

THOMAS: Peki, sizin kitaplarınız... Onları yakmadılar mı?

HORVATH: Hayır, hayır. Yeteri kadar ünlü değilim ben. Gölgede kalmanın yararları işte!

THOMAS: Doğru. Zafer, kendisiyle birlikte ağır yükler de getiriyor.

HORVATH: Aynı fikirdeyim.

THOMAS: Biliyor musunuz, her zaman kendime biz yazarlar dünyanın savaşa girmesini önlemek için gerekli olanı yaptık mı acaba diye soruyorum.

HORVATH: Korkarım ki ailemin bu konuda kötü bir şöreti var.

THOMAS: Nasıl yani?

HORVATH: Babam diplomattı. Arşidük François Ferdinand 1914'te Bosna-Hersek'i ziyarete hazırlanırken, babam Arşidük hazretlerine: "Sakin Saraybosna'yı ziyaret etmeyi ihmal etmeyin," demiş. Ve sonra... Dan dan dan!

THOMAS: Gülmek için çaba harcamamamı bağışlayacağınızı umarım. Bu canavar Prag'a girdiğinden bu yana

gülmeyi unuttum. Ben ve kardeşim Heinrich Çek yurttaşlarıyız. Başkan Benes'in lütfedip sağladığı pasaportla yolculuk ediyoruz. Kalles İngiltere'ye ve o budala Chamberlain'a çok öfkeliyim. İsteddiği gibi hareket etmesi için, Hitler'i serbest bırakmayı, Sovyetlerle anlaşmaya yeğlemesi bağışlanacak gibi değildi. Münich öncesi biraz kararlılık Hitler'in geri adım atmasını, belki de alaşağı edilmesini sağlayabilirdi. O zaman ben de savaşı önlemek yerine tavsiye etmek gibi bağışlanmaz bir duruma düşmezdim. En iyisi bu konuyu kapatalım. Birşeyler hazırlıyor musunuz?

HORVATH: Şu sıralar bir deneme yazıyorum.

THOMAS: Adı ne olacak?

HORVATH: Evet, adı '*Elveda Avrupa*'

THOMAS: Bana birkaç sayfa okuyabilir misiniz? Yanınızda mı?

HORVATH: Hayır, hayır. Yanımda değil.

THOMAS: Çok yazık!

(*Sessizlik. THOMAS MANN birşeyler bekliyor gibidir.*)

HORVATH: Belki siz... Siz bana birkaç sayfa okumayı lütfedersiniz?

THOMAS: (*Masadan kalın bir müsvedde alır*) Pekâlâ, tamam, ısrar ediyorsanız, elbette okurum. Konferanslar nedeniyle sesim biraz kısıldı, ama...

HORVATH: Bu durumda, kalsın. İsrar etmiyorum.

THOMAS: Evet, evet... Mademki ısrar ediyorsunuz. Şu anda Goethe üzerine yazıyorum. Bir öykü olmasını düşünüyordum, ama istencim kalemime söz geçiremedi. Sizin gıpta ettiğim kısa yazma yeteneğiniz yok bende.

HORVATH: Hadi, gelin, gelin. Bir bakalım nerede kalmıştık? (*Müsveddeleri karıştırır*) Tabii, bu çok temel tarihsel anda, tüm büyüklüğüne karşın, çok eskilerde kalmış bir Alman yazarının portresi için uğraş ver-

mek sorumsuzluk, hatta caniyane olarak gözükebilir...

(Duraksama. THOMAS MANN bekler.)

HORVATH: Neden öyle görünsün ki...

THOMAS: Ama içgüdüler karşısında boyun eğmek gerekiyor. Okuyucular bir yana, bir sanat ürününün anlamının gizini sanatçının kendisine açıklaması için bile yıllar gerekir.

HORVATH: Sizin *Venedik'te Ölüm*'ünüz son yıllarda benim için apayrı bir anlam kazandı.

THOMAS: Kuşkusuz kısalığındandır?

HORVATH: Hayır, hayır. Başka nedenlerle.

THOMAS: Benim *Joseph*'i ele alalım, örneğin 23'te başladım yazmaya. O sıralar sürgündeki aydın temasının bizi onca etkileyebileceğini kim düşünebilirdi? Sanatın yasaları gerçekten çözümsüz. Seçim hakkınız yok; onları hiçbir zaman anlayamazsak da, boyun eğmek gerekiyor.

(Müşveddeleri yeniden eline alır, gözlüklerini takar.

HORVATH söz söylemek üzere seyirciye doğru döner.)

HORVATH: Sanatın yasalarının neler olduğu konusunda söylediği şeylerin hepsini kabul ettim. O da okumaya koyuldu.

(THOMAS yüksek sesle okur. Bir an sonra, HORVATH, MONEY'in senaryosunu kahve masasının üstüne bırakır, ayağa kalkıp sahnenin önüne doğru yürür. THOMAS'ın sesi azalırken, bulgalovun üstündeki ışık da ağır ağır söner. Bir spot ışık HORVATH'ı izler.)

HORVATH: Ölümsüz başyapıtı *Charlotte Weimar*'dan parçalar okudu. Sözdiziminin kıvrımlarından mı, yoksa ödül sahibi yazarın sesinin yatıştırıcı tonundan mı bilinmez, birkaç dakika sonra derin bir uykuya dalıp gitmiştim.

DÖRDÜNCÜ SAHNE

(CHARLES MONEY'in bürosu.)

HORVATH: Senaryomu teslim ettim. Bana ertesi gün yeniden uğramamı söylediler. Dil konusundaki güçlüklerime karşın Christopher Marlowe'un dostça işbirliği sayesinde senaryoyu vaktinde bitirmeyi başarmıştım. Oyunu olduğunca sinemaya uygun duruma getirdim. Ama tüm sözcükler Marlowe'undu. Ona güveniyordum.

(Işıklar, masanın başında oturan MONEY'i aydınlatır. HORVATH, gülümseyerek kendisine yaklaşır.)

HORVATH: Bay Money.

(MONEY ayağa kalkar, kara kaplı koca bir dosyayı odanın orta yerine, HORVATH'a fırlatır. Bir an bakışır. HORVATH şaşkın şaşkın bakar.)

MONEY (Birden bağırır): Sizce nedir bu dersiniz?

(Sessizlik. HORVATH müşveddeleri toplar, çabucak inceler.)

HORVATH: Bunlar mı? Eh, Tanrının izniyle, sanırım benim senaryo.

MONEY: Senaryo mu bu! Şu allahın cezası radyo bile tenezzül etmez bu senaryoyu almaya. (Sessizlik. MONEY bir aşağı bir yukarı yürümeye başlar. HORVATH kendisini temkinli bir biçimde izler.) Bunu bana nasıl yaparsınız, Ed.

HORVATH: Neyi nasıl yaparım?

MONEY: Siz umurumda bile değilsiniz. Beni nasıl bir belânın içine soktuğunuzun farkında mısınız?

HORVATH: Hayır.

MONEY: Pekâlâ, Ed. Görüşmemiz çok kısa olacak. Ama

siz yenisiniz. Öyle sanıyorum ki, en iyisi sizi doğru yola sokmak.

HORVATH: Neden? Yanlış yolda mıyım?

(MONEY daha yanıt vermeden telefon çalar. MONEY ahizeyi kaldırır.)

MONEY (Telefona bağırır): Hayır! Beş dakika sonra! (Telefonu kapatır, HORVATH'ın yüzüne bakar.) İngilizcenizin kötü olduğunu biliyorum, bu konuda yapabileceğiniz hiçbir şey yok. Ama Tanrı aşkına bu bir felâket.

HORVATH: Marlowe'dan yararlandım.

MONEY: Vız gelir tırıs gider bana! İstersen Webster lugat kullan. Bu İngilizce değil.

HORVATH: Pekâlâ.

MONEY: Dahası var. Doğru dürüst daktilo bile yazamıyorsunuz. Bütün senaryo şiire benziyor.

HORVATH: Açıklayayım, isterseniz...

MONEY: Hayır. İstemiyorum. Hiçbir şey açıklamayın bana. Dinleyin, Tyrone Power ile Linda Darnell senaryonuzu okusun istiyorsanız eğer, Kızılderili İngilizcesiy-le yazmayacaksınız.

HORVATH: Anlıyorum.

(MONEY'in sesi değişir, yumuşar.)

MONEY: Size bir sinopsis verdim, Ed. Ne diye sinopsise göre çalışmadınız?

HORVATH: Anlamadım!

MONEY: Sinopsisi mi?

HORVATH: Ha, evet, sinopsis! Onu çöpe attım. İnanılmaz ölçüde bayağı gelmişti bana.

MONEY: Bayağı mı? Yavaş ol, Ed! Ben yazmıştım onu. (HORVATH omuz silker. MONEY'in öfkesi yine tepesine çıkar.) Bayağı imiş! Dinle. Senaryonu okudum. İngilizcesi felâketti, onu geçelim. Peki, o iğrençliğe ne demeli. Okudum, döndüm yeniden okudum. Hiçbir büyük filmde böyle iğrençliğe rastlamadım, sizin hikâ-

yede İngiltere kralı düpedüz o biçim...

HORVATH: O biçim ne demek?

MONEY: O biçim mi ne demek? Şorolo... homoseksüel!

HORVATH: Ah, evet. Ama bu tarihsel bir gerçek.

MONEY: Siz deli misiniz ne! Dinleyin! Robin Hood'un konunlarla seviştiğini pekâlâ biliyorum, ama bunu kim görmeyi ister? Söz konusu olan, ailelere yönelik bir film bu. Sapık takımı için değil. Bu bir sertüven filmi, Tanrının cezası bir porno değil! Siz bana İngiltere Kralının bir oğlanı yatağa attığı üstüne bir pislik getiriyorsunuz, sonra da bayağı olan benim, öyle mi? Hey, Tanrım!

HORVATH: Kovuldum, demek.

MONEY: Hem de kıçına bir tekmeyle.

HORVATH: Size iyi günler, o halde.

(MONEY, HORVATH'ı gitmeye kalkınca durdurur.)

MONEY: Bir dakika, bekleyin (HORVATH durur.) Avrupa'da bu işler nasıl oluyor bilmiyorum, Ed. Fox'un orada bu tür ürünleri alıp almadığını bilmiyorum. Size söyleyebileceğim tek şey bu ülkede bu tür numaraların sökmeyeceğidir. Bunlar için hazır değiliz. (Telefon çalar, MONEY öfkeyle ahizeye sarılır.) Size söylediklerimi duymadınız mı? Ah, ah, Jack... Evvett, dinliyorum. Küçük bir sorun var başımda...

(MONEY telefonla konuşurken HORVATH sahneyi terk eder, ışık MONEY'in üzerine çevrilir, HORVATH seyirciye doğru konuşur.)

HORVATH: Ashında içimden bu Bay Money'e kızmak gelmiyordu. Çünkü daha sonra olup biteni bütünüyle kavradım. Bir prodüktör-senarist olarak beni yanına köle olarak almıştı. İşini bana yaptırmak için de ücretinin küçük bir bölümünü bana aktarıyordu. Avrupa ahlakına olan derin nefretine karşın en azından paramı ödüyordu. Daha sonraki patronlarım için, tüm incelikli davranışlarına karşın, aynı şeyi söyleyemem.

BEŞİNCİ SAHNE

(Warner Brothers Kantini.)

HORVATH: Avrupa'da yoksul, ama haysiyetli olabilirsiniz. Amerika'da yoksul olmak onur kırıcıdır. Buna, karşılığını pahalı ödeyerek tanık oldum. Gençliğimde, bir ara, epeyce para kazandım. Ama hepsi tren biletlerine, taksilere, otellere, barlara, kahvehanelere gitti. Ne var ki bu düşüş Avrupa'da kalan onca insanın çektikleriyle karşılaştırıldığında solda sıfırdı. İngiltere, daha sonra da Fransa, Hollywood'un yakınmalarına kulaklarını tıkayarak, egoistçe Almanya'ya savaş ilan ettiler. İşgal altındaki Avrupa'da kalan insanların oradan çıkarılmasına yardım etmek için Amerika'daki yakınları büyük çaba gösteriyorlar. Dışişleri Bakanlığının göçmenlerle ilgilenmesi için görevlendirdiği Roma eski büyükelçisine ise dış biliyorlardı. Çünkü bu büyükelçi Mussolini'nin trenlerinin dakikliğine hayran olduğunu söylüyor, yaşamlarını yönlendirmekten aciz olduklarından göçmen haline gelen her kişiyi şüpheli, istenmeyen ya da düpedüz Yahudi sayıyordu. Bununla birlikte Hollywood'da ihtiyaç içinde olan göçmen yazarlara iş sağlamak amacıyla bir Avrupa Film Vakfı kurulmuştu. Bu vakıftan ilk yararlanan kişilerden biriydim. Warner Bross için çalışmaya işte böyle başladım.

(Projeksiyon: Warner Brothers'in amblemi.)

(Müzik: Çizgi filmlerinin cingili 'Loony Tunes'.)

(Warner Bross'un kantininin bir köşesi aydınlanır. Sahnenin dibine gölgede, hafifçe kamburu çıkmış yaşlı bir adamın silüeti görünür. Kaybolmuş, terk edil-

miş gibi kımiltısız, beklemektedir. Bu adam HEINRICH MANN'dır.)

(Kantinde köşedeki bir masada esmer, ince, yirmi beş otuz yaşlarındaki HELEN SCHWARTZ oturmaktadır. Birşeyler okumakta, kahvesini yudumlamaktadır.)

HORVATH: Bir gün, tuvalette, yanıbaşında Thomas Mann'ın ağabeyi Heinrich Mann'ı görünce şaşkınlıktan donakaldım. O benim için her zaman bir kahrmandı. Kantinde birlikte kahve içmeye davet ettim. (HEINRICH MANN altmış dokuz yaşındadır. Ciddi bir havası vardır. Kardeşinden biraz yapılıdır, ama özenli bıyıkları, yuvarlak gözlükleri tıpkı kardeşinininki gibidir. Elbisesi eskimiş, ne var ki, kaliteli kumaştandır. Görgü kurallarıyla uyumlayan tek şeyi, göğüs cebine özenle yerleştirilmiş olan süs mendilidir.) (HORVATH'la birlikte kantine girer. HELEN onlara bakar, sonra okumasını sürdürür. HEINRICH bir masaya yerleşir. HORVATH uzaklaşır, az sonra bir tepsiye konulmuş kahve bardaklarıyla geri döner. Kahve bardaklarını tepside alıp masaya yerleştirirken, HELEN'e bakar. HELEN gözlerini kaldırır. Göz göze gelirler. HORVATH gözlerini kaçırarak yerde bir baş hareketiyle onu yanıtlar. HORVATH kahvesini yudumlayan HEINRICH'in yanına oturur.)

HEINRICH: Bizim kahvelerle hiçbir ilgisi yok. Ama gene de Fransa'dakilerden iyi.

HORVATH: Fransa'yı kahvesiz düşünmek olanaksız.

HEINRICH: Yaşamımı Fransa'da noktalamak beni mutlu ederdi. Burada bizden tam olarak ne istediklerini söyler misiniz?

HORVATH: Sanırım, onları meşgul etmemek. Bilmiyorum.

HEINRICH: Ama senaryo gibi şeyler yazmakla yükümlü yüz, öyle değil mi?

HORVATH: Kuramsal olarak.

HEINRICH: Senaryo nedir?

HORVATH: Ah... film yapmaya olanak tanıyan bir öykü.

HEINRICH: Beni hep... şeylere gönderip duruyorlar. Sinema seanslarına ne diyorlar?

HORVATH: *Screenings*. Gösterim.

HEINRICH: Gösterim. Evet o. Oturup seyrediyorum, ama benden ne istediklerini hiçbir zaman anlayamıyorum.

HORVATH: Filmler hakkında ne düşündüğünüzü bilmek istiyorlar.

HEINRICH: Ah... Hep aynı şeyi yineleyip duruyorum: 'Very good.'

HORVATH: Kötü olsalar da mı?

HEINRICH: Evet. Tabii, bütünüyle kötü olunca değil.

HORVATH: Peki o zaman?

HEINRICH: O zaman, 'very interesting', 'çok ilginç,' diyorum.

HORVATH: Bu konuda nasihate gerçekten ihtiyacınız yok!

HEINRICH: Beni hep *Mavi Melek*'in yazarı olarak takdim ediyorlar.

HORVATH: Ah... evet.

HEINRICH: Başlangıçta şöyle diyordum: 'O ben değilim! Ben, otuz beş yıl önce bir roman yazdım, film ondan biraz yararlanmış. Sonunu değiştirmişler.' Böyle söylüyorum işte. Sonra, bunu öylece kabul etmeye hiç niyetleri olmadığını anladım. Şimdi, *did you like it?*; 'Onu beğeniyor musunuz?' diyorum. 'I am so glad, thank you very much!'

HORVATH: Bütünüyle haklısınız.

HEINRICH: Evet. Amerika'daki bütün ünüm Marlene Dietrich'in bacaklarından geliyor.

HORVATH: Buna inanmayın.

HEINRICH: New York Times'ın gelişimi nasıl kutladığını

biliyor musunuz? Amcası Heinrich'le gelen ünlü yazar Golo Mann'a hoş geldin, diyoruz.

HORVATH: Abartmıyorsunuz ya!

HEINRICH: Daha da cansıkıcı olan, Golo Mann'ın o zamana kadar tek bir kitabının bile basılmamış olmasıydı. (*Sessizlik*)

HORVATH: Sizin yerinizde olsam dert etmezdim. Bir masanın başına oturur romanımı bitirmeye bakardım. Bir roman yazıyorsunuz, değil mi?

HEINRICH: Evet... bir roman yazıyorum. Siz de aynı şeyi yapıyorsunuz değil mi?

HORVATH: Evet, aynı şeyi (HORVATH, HELEN'e bakar) Fransa'dan nasıl çıktınız?

HEINRICH: Son derece güçlükle. Verilecek tek yanıt bu. (*Duraksama*) Amerika için, İspanya ve Portekiz için vize vardı, ama Fransızlar çıkış vizesi vermiyorlardı. Hemen gitmek gerekiyordu. Aksi halde tutuklanacak ve Almanlara teslim edilecektim. Harika bir genç Amerikalı bizi İspanya sınırına götürdü ve biz de Pyreneleri aşarak çıktık. Yürüyerek tabii.

HORVATH: Ve sonunda başladınız?

HEINRICH: Nasıl olduğunu hiçbir zaman öğrenemeyeceğim. Yürümek pek o kadar zor değildi. Ama ikide bir düşüp duruyordum. Karım Nelly olmasaydı hâlâ oralardaydım. (*Duraksama. HORVATH'a bakar.*) Nelly'yi tanımalısınız. Yaşıtlarını görmeye fırsat olmuyor. Dostlarım hepsi öyle yaşlandılar ki...

HORVATH: Çok sevinirim.

HEINRICH: Daha sonra Mussolini Yunanistan'ı işgal etmeden Avrupa'dan ayrılan son gemide bize iki yer bulmak için bir dişi kaplan gibi dövüşen oydu. Ah o Lizbon Limanı. Ne denli güzel olduğunu size anlata-mam. Yitip gitmiş bir sevdâ gibi. Gözden uzaklaşmasına bakmak dayanılır gibi değildi. (*Bir anlık duraksama.*) Ben kara Avrupalıyım. Calais'den öteye bile geç-

medim. Ama daha sonra tüm vizelere karşın ne kızımı, ne annesini -ilk karım- Prag'dan çıkarıp yanıma almayı başaramadım. Hâlâ oradalar. *(Duraksama. HORVATH çığınca başka bir konuşma konusu arar.)*

HORVATH: Kardeşiniz nasıl, iyi mi?

HEINRICH: Tommy mi? Bir arazi satın almış Pasifik Adaları'nda. Ev yaptırıyor.

HORVATH: Bu durumda, iyi demek?

HEINRICH: Kızının ailesi birkaç hafta önce torpillenen bir gemideydiler. Tanrıya şükür bebeğiyle birlikte kurtuldu. Ama Tommy'nin damadı boğulmuştu. *(Sessizlik. HELEN ayağa kalkar ve gider. HORVATH o geçerken bakmadan edemez. Kadın çıkarken göz göze gelirler.)*

HEINRICH: Size ne ödüyorlar?

HORVATH: Haftada yüz yirmi beş dolar.

HEINRICH: Bana'da. Evet. Bana da öyle. *(Sessizlik)* Sizin ne düşündüğünüzü biliyorum, evlâdım. Bunca şansa sahip olmak için ne yaptık? *(HORVATH kalkar, daha önceki sahneden eline kalan müsveddeyi masanın üstüne bırakır, sahnenin önüne doğru yürür. Arkasından, ışık, HEINRICH MANN üzerinde kararır.)*

HORVATH: Düşündüğüm bütününüyle başkaydı. Birinci Dünya Savaşı ertesi Heinrich Almanya'nın en ünlü yazarıydı. Buna karşılık, Thomas Mann sadece bir isimdi. 1929'dan beri ve çok sayıda kişi Nobel jürisinin yanlış kardeşi ödüllendirdiğini düşünüyorduk. Yaşlı kahramanıma Hollywood'un tuvaletlerinde rastlamış olmaktan duyduğum acı ve öfkeyi bastırmaya çalışıyordum.

ALTINCI SAHNE

(SALKA VIERTEL'in ön odası)

HORVATH: O sıralarda, biz göçmenler, Greta Garbo'nun senaryocusu Salka Viertel'in Santa Monica'daki küçük evinde toplanmayı seviyorduk. *(Evin ön odasındaki uzun masa üzeri hafifçe aydınlanır. Masa akşam yemeği için hazırlanmış görkemli çiçekler ve şamdanlarla donatılmıştır. Masa, sahneye çapraz biçimde konmuştur, sahnenin arkasından çıkılan mutfaka uzanır. Sahnede, çevrede, birbirlerinin yanı başında gezinen, yaşını başını almış, bir olay için resmi giyinmiş birtakım konuklar: SALKA VIERTEL, THOMAS MANN ve karısı KATIA, LION, MARTA FEUCHTWANGER, Maitre d'hotel WALTER ve öbürlerinden hemen ayrılan, çarpıcı sarışınlarıyla NELLY MANN vardır. NELLY, kırk üç yaşındadır. Dolgun göğüslerini saran kırmızı ipekten bir bluz giymiştir. Elinde, sık sık içtiği kırmızı şarap bardağı vardır.)* Heinrich Mann'ın yetmişinci doğum günü için toplanmıştık, tam doğum günü değildi, çünkü tam o gün Thomas Mann, Berkeley'de bir şeref doktora daha alıyordu. Her neyse, önemli ve her zaman hatırlayacağım bir olaydı, ünlü Nelly'yle ilk kez orada tanışacaktım çünkü. *(NELLY, HORVATH'ın yanı başına gelmişti. HORVATH'a kendisinkinden başka bir bardak kırmızı şarap uzatır.)*

NELLY: İster misiniz?

(HORVATH bardağı alır.)

HORVATH: Teşekkür ederim.

NELLY: Gerçek bir şarap. Fransa'dan, sanıyorum. Tanrı

bilir nereden bulup çıkardığını!

HORVATH: Şerefe!

(Bir küçük yudum içer. NELLY büyük bir yudumu yutarlar.)

NELLY: Tabii, California şarabından nefret ettiğimi de söyleyemem. Ya siz?

HORVATH: Ben de severim.

NELLY: Evet. Sert, insanın boğazını yakar. Her zaman söylediğim gibi... Daha ne olsun? (Güler, HORVATH da ona gülümser.) Ne ipe sapa gelmez bir züppe güruhu! Siz ne işle meşgulünüz?

HORVATH: Yazıyorum.

NELLY: Katiyen inanmam!

HORVATH: Evet yazıyorum. Adım, Ödön Horvath.

NELLY: Fena halde Macar adına benziyor.

HORVATH: Avusturya-Macaristan, o her zamanki karışım.

NELLY: Beni düş kırıklığına uğratiyorsunuz. Sizi içerde gördüğümde kendi kendime: 'Tamam işte, nihayet yazar olmayan biri,' demiştim!

HORVATH: Üzgünüm.

NELLY: Bir yazar suratı yok sizde.

HORVATH: Bunu söylemeniz büyük nezaket.

NELLY: Eğer gençlik günlerimde, Kürfürstendam'da sürerken biri gelip de günlerimi şu tanrının cezası dünyanın öbür ucunda, tanrının cezası California'da işe yaramaz bir yazar tayfasının arasında bitireceğimi söylemiş olsaydı onun gözünü oyardım.

(NELLY döner, masaya doğru gösterişli bir el işareti yapar. SALKA ile WALTER'in belirsiz bir işaretiyle öbürleri de masada yerlerini almaktadırlar.)

NELLY: Heini böyle şeyleri hiç istemez, biliyor musunuz? Bu geceden haftalardır tedirgindi. Yetmiş yaşı için insan kalabalık bir toplantı istemez. Zavallı aptal yetmişinde olduğunu biliyor. Oysa kırkına basmak bile ye-

teri kadar acı veriyor, siz de aynı fikirde misiniz?

HORVATH: Ah... Benden söz ediyorsanız, tam üstüne basınız.

NELLY: Olamaz!

HORVATH: Ama doğru. Yemin ederim. Birkaç ay sonra kırkıma basıyorum.

(NELLY kuşkuyla bakar. WALTER, NELLY'nin yanına sokulur, masayı işaret ederek kulağına birşeyler fısıldar.)

NELLY: Pekâlâ. Şarap kaldı mı daha?

(Masaya yönelir. WALTER çabucak bir şişe şarap getirir ve NELLY'ye bir bardak şarap verir.)

(HORVATH, bir an için olduğu yerden NELLY'yi izler. Öbürleri masanın başına geçmişlerdir; masanın ortasında, yüzü izleyicilere dönük olarak SALKA oturmaktadır, HEINRICH sağında, THOMAS solundadır. NELLY, tam karşısında, LION'nun yanındadır, MARTA da HEINRICH'in yanına oturmuştur.)

HORVATH (Masaya doğru yürür): Bir harikaydı (Oturur, izleyicilere doğru döner.) Çorbadan sonra, özel rozbif daha gelmeden önce, sevgili ev sahibemiz Salka Viertel ayağa kalktı. Korkunç bir hata işlemek üzereydi. (SALKA ayağa kalkar, herkesin dikkatini çekmek üzere bardağa vurur.)

SALKA: Evimizdeki bu ufacık kutlamanın bizler için ne kadar onur verici olduğunu sizlere söylememe ve bir büyük yazarın şerefine, sevgili Heinrich Mann'ın şerefine kadeh kaldırmanızı öneriyorum.

(HEINRICH dışında herkes ayağa kalkar. Bunu izleyen sessizlikte NELLY'nin sesinin çan sesi gibi yankılandığı duyulur.)

NELLY: Biraz daha şarap istiyorum!

(Sessizlik. LION, NELLY'nin bardağını doldurur, sonra kadehler HEINRICH'in şerefine kaldırılır. Herkes yerine oturur. THOMAS, tiyatro oynarcasına aya-

ğa kalkar. Gözlüğünü arar, sonra gözlüğünü özenle takar. Smokininin iç cebinden kalın bir el yazması metin çıkarır, sesinin iyi çıkması için boğazını temizler.)

THOMAS: Bu kutlama toplantısı böylece, nihayet gerçekleştirilebildi. Bu toplantının son derece heyecan verici ve saygın nedeni öylesine uzun bir geçmişten kaynaklanmaktadır ki, belleğimize başvurmak neredeyse gerekli olmaktadır. Bu toplantının nedeni, sevgili kardeşim, senin 27 Martta olan ve daha önce kutlamayı başaramadığımız yetmişinci yaş günüdür. Böyle olmasının sorumlusu benim. Daha doğrusu suç benim sorumluluklarımdan kaynaklanıyor...

(THOMAS konuşmasını sürdürürken, HORVATH izleyicilere döner.)

HORVATH: Ve rozbif kararı kuruyuncaya kadar konuşmasını sürdürdü, Goethe ile Nietzsche'den, özgürlük ile pragmatizmden, kötülükten konuştu durdu, herkesin kızı ağrıdı, gözleri düştü...

(Konuklar birden canlanır. HORVATH döner, THOMAS'ın sesi yeniden duyulur.)

THOMAS: Eğer deha, sevgili Heinrich, bir önceleme yeteneği, gelecekteki olayların bugünden coşkulu bir imetlenmesi ise, senin yapıtların dehanın damgasıyla damgalanmıştır. Ve sen, eğer dayanıklı bir bünyeye sahipsen, ki bundan kuşku yok, yorgun gözlerin gençliğinin kehanetine tanık olacaktır. Tiran'ın düşüşünü göreceksin.

(Gözlüklerini çıkarır. Alkışlar. Başıyla hafifçe selâm verir, sonra oturur. SALKA WALTER'a, WALTER da mutfağa işaret eder. Biraz sonra TONI rozbifle görünür. Tam geçerken HEINRICH ayağa kalkar, TONI donar, HEINRICH ceplerini arar, bir an umutsuzluğa düşer. Derken TONI, öfkeyle, elinde rozbif mutfağa döner, HEINRICH konuşmasının metnini bulur.)

HEINRICH: Teşekkür ederim. *(Okur.)* 'Evet, sevgili kar-

deşim, son derece hoşgörülü konuşmasında üstün bir kavrayış yeteneğiyle altını çizdiğin gibi... *(HEINRICH'in konuşmasının bazı bölümleri geçilir)...* Şu anda olduğu gibi. Nelly ve ben bir kez daha teşekkür ediyor, en derin minnettarlık duygularımızın kabulünü diliyoruz.

(Sıcak alkışlar arasında yeniden yerine oturur. SALKA WALTER'a, WALTER da mutfağa işaret eder. TONI rozbifle görünür. MARIA ayağa kalkar. TONI geçemeyeceğini anlayınca rozbifi WALTER'in kucağına bırakır, ağlayarak çıkar. MARTA konuşmaya başlar.)

MARTA: Nelly Mann'ın şerefine kadeh kaldırmayı öneriyorum. O olmasaydı bu toplantıyı yapamazdık. Hiçbir şeyin etkileyemediği iyimserliğini, Pyrenelerin o korkunç gelişindeki desteğini hiçbir zaman unutamayız. Böylece sizlerden...

(NELLY yüzü izleyicilere dönük ayağa kalkmıştır. Yumruk şeklinde sıkıdığı bir eli göğüslerinin üzerinde, öbürü yüzünü saklamakta, omuzları sarsılmaktadır. MARTA çabucak masayı dolaşır ve NELLY'nin kollarını tutar.)

MARTA: Çok üzgünüm. Seni üzmem istemedim.

NELLY: Beni üzmem mi?

(Öylesine gülmeye başlar ki, konuşamaz. Ellerini indirir. Bluzu açılmış, dantellerle süslü çok güzel sutyeni ortaya çıkmıştır.)

NELLY: Oh hayır, Tanrım gülmekten kırılacağım! Düğmelerimi kopardım!

(Çılgın kahkahası sürer. Davetliler arasında 'terbiyeli' bir şaşkınlık. SALKA durumu kurtarmak üzere ayağa kalkar. Sahne kararır.)

YEDİNCİ SAHNE

(HELEN SCHWART'ın apartmanı.)

(HORVATH üzerine ışık.)

HORVATH: Hiçbirinin beni fark etmeyeceği umuduyla Warner Brothers için çalışmayı sürdürdüm, nitekim hiç kimse de fark etmedi. Bu arada, İngilizceyi geliştirmek için yeni bir tarz keşfettim, aslında eski bir tarzdı bu.

(Işıklar kararır. Duraksama.)

(HELEN SCHWART'ın apartmanı aydınlanır. HELEN ve HORVATH birbirlerine sarılmış durumda sofadadırlar. Sessizlik.)

HELEN: Bu ülkede erkekler kadınların kendilerinden sekiz kat fazla kazanmalarından hoşlanmıyorlar.

HORVATH: Deli bunların hepsi. Sevgilim beni yemeğe davet ediyor, arabasıyla beni işime bırakıyor, bunlardan şikâyetçi mi olmamı bekliyorsun?

HELEN: Avrupa'da insanlar farklı, demek!

HORVATH: Hayır. Öyle sanıyorum ki bu... *Einstellung*...

HELEN: Davranış, *ja*, Avrupa'da da çok rastlanan bir şey. Bu durumda farklı olan tek sensin.

HORVATH: Belki de doğru, evet.

HELEN: Bu normal değil. Genel kural olarak haftada iki bin dolarlık yazarlar, bin dolarlık yazarlarla konuşmuyorlar. Hafta bin dolarlık yazarlar hep kendi aralarında oluyorlar.

HORVATH: Bak, işte sen de farklısın.

HELEN: Çünkü ben konuksever bir Yahudiyim. Kanatların altında birinin olmasından hoşlanırım.

HORVATH: Bir Yahudi ile evliydim.

HELEN: Evli miydin?

HORVATH: *Ja*.

HELEN: Bana söz etmemiştin bundan.

HORVATH: Ah... Sadece pasaport için bir evlilikti.

HELEN: Neden söz ediyorsun?

HORVATH: Maria ile Macar pasaportu alabilsin diye evlenmişim.

HELEN: Ah, anlıyorum. Peki, sonra?

HORVATH: Pasaportunu aldı ve ortalıktan kayboldu. Rüzgâr gibi geçti!

HELEN: Kaç kez evlendin?

HORVATH: Bir kez yeter, sanırım. Aynı fikirde değil misin?

HELEN: Ne diyeceğimi bilemiyorum.

HORVATH: Fu Mançu'nun filmde söylediği şu sözleri anımsıyor musun: 'Sana harikulade acı veren, ağır ağır bir ölüm vaadediyorum...' Benim için evlilik bu işte.

HELEN: Anlıyorum.

(HELEN, HORVATH'ın yanından yavaşça kalkar, bir sigara yakmak için odanın öbür yanına doğru yürür. HORVATH dikilir.)

HORVATH: Şu ya da bu biçimde kadınlar bana karşı her zaman nazik oldular.

HELEN: Nedenini anlamıyorum.

HORVATH: Ben de. (HELEN ona gülümser. Sessizlik.) Şu Warner Brothers'da da neler oluyor? Senaryolar yazıp duruyorum, hiçbir tanrının kulu da kalkıp bir şey söylemiyor.

HELEN: Sana nedenini anlatmamı istiyor musun?

HORVATH: Evet. İstiyorum.

HELEN: Tamtamına demin sana söylediklerim gibi.

HORVATH: Ne?

HELEN: Önce, bu doğru, okumayı sevmiyorlar. Ama yine

de, az da olsa okumak zorunda oldukları için, kendilerine en pahalı patlayan senaryoları okuyorlar. Düşün bir kez! Haftada 3500 dolarlık yazarları senin bir haftada kazandığından daha çoğunu iki çiş arasında kazanıyorlar. Sence hangi senaryo ile öncelikle meşgul olacaktırlar söyler misin?

HORVATH: Evet. Ama ben de para alıyorum.

HELEN: Sana verdikleri sadakadan öte bir şey değil, Ed! Bir tür hayır işi! Kör müzisyene üç kuruş verdiğinde ondan *Goldsberg Çeşitlemeleri* çalmasını istemiyorsun!

HORVATH: Tamam. Ama bu zamanımı alıyor. Her gün ondan heşe kadar tanrının cezası otobüs yolculuğu da cabası. Yazmak için nasıl vakit bulacağım? Kendim için yazmaya yani?

HELEN: Zamanın çok. Nasılsa senaryolarını okuyan yok. Gerçekte bu durumun işine gelmesi gerek, öyle değil mi?

HORVATH: Kuşkusuz öyle.

HELEN: O halde niçin yakınıp duruyorsun?

HORVATH: Bana değer verilmesini isterim.

HELEN: Yani hem para vermelerini, hem de değer vermelerini, hem de rahat bırakmalarını istiyorsun. İstedğin bu değil mi?

HORVATH: Evet. Tamamı tamamına. Bir sanatçı gibi. (*Gülüşürler. HELEN uzaklara bakar.*) Özür dilerim. Senin için ciddi bir iş bu, biliyorum.

HELEN: Evet, ciddi bir iş. (*Duraksama*) On dördümdeyken ailem beni New York'ta *Caz Şarkıcısı*'ni görmeye götürmüştü. Film berbattı; son derece duygusaldı. Ama, anlarsın, heyecanlandırdı beni. O sıralarda yazmak istiyordum. Ama ne yazacağımı bilmiyordum.

HORVATH: Seni sinemaya yöneltti bu mu oldu?

HELEN: Hayır. Ama düşünmeye başladım. Bütünüyle yeni bir anlatım biçimiydi sinema. Olanakları sonsuz-

du. Elizabeth tiyatrosundan bu yana ilk kez tüm sınıflara, tüm yaştakilere hitap eden bir sanat! Üstelik dünyanın tüm insanların ulaşabilecekleri bir sanat. Kendimi sinema dışında yazarken düşünemiyorum.

HORVATH: Seni anlıyorum. Kuramsal olarak yani.

HELEN: Bunun henüz bir düş olduğunu biliyorum. İktidarı elinde tutanların birer yırtıcı hayvan, birer çıkarıcı, yağcı ya da düpedüz serseri olduklarını biliyorum. Ama sonsuza kadar sürmeyecek. Daha on beş yıl bile olmadığı halde bu konudaki gelişmelere bir bak.

HORVATH: Evet. Ama onlardan mazarlarla ilgilenmelerini istemek fazla olur.

HELEN: Yazarlar, 'ya.'

HORVATH: Ah! Şu tanrının cezası telaffuz. Hiç kuşum yok, öbür dünyaya gittiğimde, 'Açın şu mapıyı!' dediğimde, 'o mapı değil, kapı' deyip, açmayacaklar.

(*HELEN güler. Yeniden gelip HORVATH'ın yanına oturur, elini eline alır.*)

HELEN: Romanlarını o denli sevdim ki, oyunlarını okumak istiyorum. İngilizceleri var mı?

HORVATH: Hayır. Özür dilerim. Yeteri kadar ünlü değilim!

HELEN: Ne tür oyunlar? Politik mi, ne?

HORVATH: Hayır, politik denmez pek, öyle... özel konuları yok...

HELEN: Fikir de mi yok?

HORVATH: Yo. Yani, Brech'teki türden Marksist fikirler yok.

HELEN: Brecht? O da kim?

HORVATH: Bertolt Brecht. Benden yaşlı bir yazar. Ben sıradan insanlardan, onların tuhafıklarından söz ederim. Yaşamdan, onun yarattığı üzüntülerden söz ederim. Yoksullardan, cahillerden, toplumun kurbanlarından, özellikle kadınlardan söz ederim. Sol, sürekli beni eleştirmiştir. Kolayca kötümserlik bunlar, der-

ler. Ama onlar halkı, insanları tanımadan severler. Ben insanları tanırım. Onların güzel olmadıklarını bilirim, ama onları severim. Ashında, tam tersine, oyunlarım fazlasıyla iyimserdir. Bu şimdi doğrulanıyor.

HELEN: Peki, ya sağ?

HORVATH: Ah, o on yıl önceydi...

HELEN: On yıl önce mi?

HORVATH: *Ja.* Bir barda Nazilerle dövüştüğüm için mahkemeye verildim. Bir de, Berlin'de *Geschichten aus dem Wiener Wald*, *Viyana Ormanı Öyküleri* adlı oyunumun ilk gösteriminde Nazi eleştirilenler 'Bu oyun Zencileri bile öfkeliendirir,' demişlerdi. Görüşlerim değişmedi.

HELEN: Almanca öğrenmeyi isterdim. Babamın Almanya'da akrabalarım var.

HORVATH: Öyle mi? Nerede?

HELEN: Sanırım, Düsseldorf'ta. Yeğenlerim var, ama ben onları tanımıyorum.

HORVATH: Hâlâ Almanya'dalar mı?

HELEN: Bildiğim kadarıyla öyle.

(*Ölüm sessizliği. HORVATH başını umutsuzca sallar, sonra HELEN'e doğru bakar, havayı kırmaya çalışır.*)

(HELEN ayağa kalkar, uzaklaşır; omzunun üstünden gülümseyerek çapkınca bakar. Odayı terk eder.

HORVATH, meraklı bakışlarla gülümseyerek, sofadan kalkar, tam peşinden gitmeye hazırlandığı sırada, salonun ışıkları yanar. HORVATH şaşırır. Sahnenin önüne doğru yürür, salona doğru bakar.)

SEKİZİNCİ SAHNE

(*Kırk üçlerinde bir adam, ağzında ucuz bir puro, ağır adımlarla sahneden geçer. Saçları kısa kesilmiştir. Giyinişi özenli değildir. Birkaç gündür tıraş olmamıştır. Sol yanagında bir yara izi vardır. Yassı bir kasket geçirmiştir başına. Ceketi yakasızdır, kolları ise çok uzundur. Yakası açık gri renkte bir flanel gömlek giymiştir. Bu BERTOLT BRECHT'tir.*)

HORVATH: Brecht seyircinin bir tiyatrodaki bulunduğunun bilincinde olmasını istiyordu. Birçok kez ona dedim ki: 'İyi ama Brecht, onların tiyatrodan başka bir yerde bulunduklarını sanman için geçerli bir neden var mı elinde?' Ama o, onaylamadığı soruları yanıtsız bırakmada ustaydı.

(*Bu arada, BRECHT sahneye girmiştir. Salonun ışıkları söner.*)

HORVATH: Yirmili yılların başında Münich'te tanışmış olmalıyız. Ama, hiçbir zaman sıkı fıkı olmadık. Ben den her zaman kuşku duyar gibiydi. Ve ben, her ne kadar, dişlerinin bir köpekbalığının dişleri beyazlığında olmasa bile son derece keskin olduğunu biliyordum. En iyisi onlardan uzak durmaktı.

(BRECHT setteki bir sepetten elma bulmuştur. Elmayı özensiz bir biçimde pantolonunda parlatır, sonra ısırır. Kasketi çıkarır, yelpaze gibi sallar.)

HORVATH: Naziler Rusya'yı istilâ etmeden on gün önce sessizce Vladivostok'tan gelmişti. Dışişleri, tam o sırada, göçmenlere kapılarını kapatmak için son derece etkin bir yöntem uygulamaya başlamıştı: Almanya'da yakınları olan herkes, şantaja elverişliydi. Nazi casu-

su olabilirlerdi her an. Bu durumda, Brecht en son göçmenler arasında yer alıyordu.

BRECHT: Sürgünler.

(Sesi metalsi, azıcık tiz ve serttir. HORVATH şaşır-
mış bir halde BRECHT'e döner.)

HORVATH: Ne dediniz?

BRECHT: 'Göçmen' sözcüğünü sevmiyorum. Bu sözcük
sanki kendi isteğimle gittiğimi çağırıyor. Oysa ka-
pı dışarı edildim. Ben bir sürgünüm.

HORVATH: Nasıl istersen.

BRECHT: Şuna bak: kocaman, kırmızı, parlak, iştah çeki-
ci. Isırıldığında, ağzında eski bir sünger tadı bırakı-
yor. Kapitalist elmalar!

(Elmayı fırlatıp atar.)

HORVATH: Moskova'da rahat mıydın?

BRECHT: Evet. Ama, Moskova rahat değildi. Moskova'da
kalamazdık.

HORVATH: Niçin?

BRECHT: Şeker bulunmuyordu.

HORVATH: Çıkışta güçlükler oldu mu?

BRECHT: Tek sorun paraydı. Vizem vardı. Ama biletleri
alacak para yoktu. Beni de sayarsan altı kişiydik: We-
igel, iki çocuk, iki de yardımcım. Sonunda Feuchtwan-
ger'in yayıncısına gittim.

HORVATH: Parayı o verdi, öyle mi?

BRECHT: Ona Feuchtwanger'in telif ücretlerini almaya
yetkili olduğumu söyledim ve konuyla ilgili mektubu
gözüne soktum. 'Ne kadar istiyorsunuz?', dedi. Ben
de 'Sizde ne kadar varsa,' dedim.

HORVATH: Sorun böylece çözüldü, demek.

BRECHT: Elbette. Feuchtwanger Rusya'da çok tanını-
yor.

HORVATH: Sana kırgın mı?

BRECHT: Hayır, neden kızsın? Çok hoşlandı.

HORVATH: Para hepinizin çıkmasına yetti mi?

BRECHT: Evet. Sevgili Grete Steffin'i bırakmak zorunda
kaldık. Hastaydı. Hastaneye yatması gerekiyordu. Öl-
dü... Gene kahve köşelerinde mi yazıyorsunuz?

HORVATH: Doğru.

BRECHT: Özellikle de cücelerle mi ilgileniyorsunuz? Yok-
sa salt gösteriş olsun diye mi?

HORVATH: Bilmek istiyorsan eğer söyleyeyim: Bu kahve-
ye yıllarca gittim. Ama orada cüce bir Naziye asla rast-
lamadım.

(BRECHT gülümser, sonra ceketini çıkarır.)

BRECHT: Amma da sıcak burası! Bu sığağa dayanamıyo-
rum. Söylesene, dondurman var mı?

HORVATH: Sorry!

BRECHT: Santa Monica'ya taşınmalısın. Orası çok daha
serin.

HORVATH: Angyle'da değilsin artık, değil mi?

BRECHT: Hayır, 25. Sokakta oturuyorum.

HORVATH: Orası senin için çok daha uygun bir yer.

BRECHT: Burada sevdiğim tek şey dondurma.

HORVATH: Amerika konusunda çok coşkuluydun. Yazdı-
ğın o oyunları düşünsene.

BRECHT: O buraya gelmeden önceydi.

HORVATH: Devrime dokunur yanı yok.

(BRECHT gülmeden baş sallar.)

BRECHT: Sana bir stüdyo için çalışmak nasıl diye sormak
istiyordum.

HORVATH: Sıkıcı. Vakit öldürücü. Yararsız.

BRECHT: Bana en iyisinin serbest çalışmak ve onlara se-
naryo satmak olduğunu söylediler.

HORVATH: İyi olduğu doğru... Tabii, senaryolarını satın
alan çıkarsa...

BRECHT: Burada düşündükleri tek şey: satmak, satmak,
satmak. Bizde ise kan, toprak, ırk saflığı. Burada, sat-
mak. Elllerinden gelse keneflerde sidiklerini satacak-
lar.

HORVATH: Araban var mı?

BRECHT: Hayır.

HORVATH: Bu durumda stüdyodan uzak bir yerde çalışmak yararsız. Santa Monica'dan uzak bir yerde.

BRECHT: Ben de aynı fikirdeyim.

HORVATH: İstersen senin için konuyu araştırırım.

BRECHT: Yok, ben bir yolunu bulurum. Mideleri, beyinleri doyuramayanları oldum bittim horlamışumdır. *(Sessizlik.)*

HORVATH: Kimseleri gördün mü?

BRECHT: Doğruca Thomas Mann'a gittim.

HORVATH: Nasıl oldu?

BRECHT: Ayak parmaklarını üç bin yıllık tarihe çarpmışın gibi. *(Sessizlik.)* Finlandiya'nın ıssızlığı da dahil, hiçbir zaman kendimi dünyadan böylesine uzak duymamıştım.

HORVATH: Bu ülkeyle alıp veremediğin ne?

BRECHT: Burada ne yaptığımı anlamıyorum. Müthiş bir şey. Cehennem, bazan Shelley'i okuyorum ve zavallı adam öleli yüz yıl olmuş ama, hâlâ aynı acımasız sömürü devam ediyor diye düşünüyorum. Ve kendi kendime, 'Yüz yıl sonra bizi okuduklarında aynı duyguları verecek miyiz?' diye soruyorum. Ve böylece hatırı sayılır bir süre düpedüz çöküyorum. Burada hep böyleyim işte. *(Duraksama.)* Sende hiç Lenin var mı?

HORVATH: Lenin mi?

BRECHT: Gümrükle başım derde girmesin diye gelirken benimkileri denize attım.

HORVATH: Lenin'in toplu eserlerini mi?

BRECHT: Evet.

HORVATH: Los Angeles Limanının dibine, öyle mi? *(Gülümser. BRECHT huysuzlanır.)* Hayır, bende Lenin yok hiç.

BRECHT: Korktuğum çıktı.

(Büyük adımlarla salondan çıkar.)

DOKUZUNCU SAHNE

(HEINRICH MANN'ın oturma odası. HORVATH, HEINRICH MANN'a katılmak üzere sete girer, omzunun üstünden seyircilere konuşur.)

HORVATH: Bir sonbahar günü öğleden sonra, Heinrich Mann ve ben, stüdyodan erken çıkıp eve gelmiştik.

(Sessizlik. HEINRICH, başını sallar.)

HEINRICH: Peki şimdi?

HORVATH: Birşeyler değişecektir. Dert etmeyin!

HEINRICH: Benim yaşımda... Ne meslek! Emeklilik yok.

Ayrıca, kafan kırılmadan paçayı sıyıırırsan iyi.

HORVATH: Keşke hayatta başka bir şey yapabilseydim! Çok geç. Ancak bunu yapabilirim. Öyle sanıyorum ki ben doğuştan yazarım!

(Dışarıdan birdenbire fren sesi ve çarpışmanın sağır edici gürültüsü gelir.)

HEINRICH: Bu, Nelly'dir.

HORVATH: Size bir şey getireyim ister misiniz? Nerede olduğunu söyleyin yeter.

HEINRICH: Yo yo, istemez, böyle iyi.

(Bir an sonra NELLY, elinde bir bardak kırmızı şarap, içeri girer. Onları görünce çok şaşırır.)

NELLY: Erken geldiniz demek!

HORVATH: Sonuna kadar kalmak anlamsız.

NELLY: Yeni birşeyler yok mu?

HEINRICH: Yok.

NELLY: Kardeşin alçağın teki!

HEINRICH: Tommy, Jack Warner'ı görmeye kendisi gitti...

NELLY: Ah, evvett... Bunu Beyaz Saraydaki iki randevu

arasında sıkıştırabilirdi demek!

HEINRICH: Nelly, dinle... Jack Warner'e yalvardığını söyledi bana. Bu hiç de kolay olmamıştır.

NELLY: Netice?

HEINRICH: Jack suratına gülmüş.

(NELLY HORVATH'a içki uzatır.)

NELLY: Ahn!

HORVATH: Ama...

NELLY: Ahn! Yoksul değiliz, biliyorsunuz. Henüz değiliz.

(HORVATH bardağı alır, NELLY odayı terk eder.)

HEINRICH: Ne tuhaf rastlantı: İlk romanımın yayımlanışının ellinci yılı tamamı tamamına. Bir Jack Warner tarafından kapı dışarı edileceğimi kim düşleyebilirdi!

HORVATH: Kapı dışarı edilmedik. Avrupa Film Kurumunun hiçbir anlaşması yerilenmedi. Bu önemli bir fark.

(NELLY, dolu bir bardakla geri döner. Öbür elinde içki şişesi vardır.)

NELLY: Evet, veba ya da koleradan geberip gitmek arasındaki fark gibi.

HORVATH: Aşağı yukarı.

NELLY: Peki, şimdi ne yapacağız?

HEINRICH: Daha küçük bir eve taşınacağız.

NELLY: Daha küçük bir eve taşınmıştık zaten.

HEINRICH: Daha da küçüğüne...

NELLY: Tanrım!

HEINRICH: Belki arabadan da vazgeçmemiz gerekecek.

NELLY: Oh, olamaz!

HEINRICH: Nelly...

NELLY: Bu kenef yerde arabasız yaşayamam. Onca sıkıntı, onca paraya patlayan araba kullanmayı niye öğrendim sanıyorsun?

HEINRICH: Çok basit. Seçenek yok.

NELLY (HORVATH'a): Siz bilmiyorsunuz. Bu yaz yaptığınızı bilmiyorsunuz. Cebi para dolu bir Amerikalı ya-

yıncı kitaplarından birini yayınlamak istiyordu. On-
dan tek istedikleri bir iki küçük değişiklikti. Ufak te-
fek birkaç şey. Peki, o ne yaptı, o? Onlara cehenneme
kadar yolunuz var, dedi.

(HEINRICH başını eğer, çok mutsuz, iki yana sal-
lar.)

HEINRICH: Taviz vermek için çalışmadım ben onca yıl.

(NELLY, HEINRICH'in yüzüne bakar, yumuşar.)

NELLY: Tabii ki hayır, Heini. Haklısın, evet haklısın.
Kendilerini ne sanıyor bu aşağılık herifler? (HEIN-
RICH, NELLY'e şükran dolu bakar. NELLY gülüm-
ser. Bir an bakışları, sonra NELLY yüzünü çevirir.)
Bütün bunların nasıl biteceğini görüyorum. Yeniden
işe başlayacağım. Hepsi bu! (HORVATH'a) Heini ba-
na rastladığında bir barda garsondum. Bunu biliyor
muydunuz?

HORVATH: Söylemişlerdi.

NELLY: Ah, söylediler demek! Öyle mi? Size söylediler!

HORVATH: Evet.

(NELLY, HORVATH'a bir an için hırsla bakar, son-
ra vazgeçer, kendine bir bardak şarap daha koyar, so-
faya doğru yürür.)

NELLY: İlk tanıştığımız sıralarda, Heini bana, 'Hayatını-
zı anlatın, geçmişinizi bilmek istiyorum. Daha iyi bir
yaşam sağlayacağım size,' dedi. Ona, 'Bunu sizin için
yapacağım,' diye yanıtladım. Ve bunu da yaptım.
Okudu ve bana, 'Harika bu,' dedi. 'Öyle sanıyorum ki
bütün bunlarla birşeyler yapabileceğim. Ben, evvet,
bütün bunlarla kesinlikle birşeyler yapabilirim. Ya-
yınlanabilir, bir servet kazanabilirim. Bu elbette ki
olabilir,' dedi bana. 'Ama, lütfen, az bir süre bende
kalmasına izin verin.' Aylarca kendisinde kaldı. Böyle
bir şey çiziktirdiğimi çoktan unutup gitmiştim. Son-
ra, bir gün bana, 'Biliyor musunuz,' dedi. 'Bana verdi-
ğiniz yazılardan bir roman çıkardım!' 'Harika bir şey

bu,' dedim. 'Siz romanınızı yayımlayın, ben de anılarımı yazayım. Bire karşı onla bahse girerim, sizden fazla satarım!' 'Korktuğum da buydu zaten,' dedi. 'Ben de sizin müsveddelerinizle sobayı yakma özgürlüğünü tanıdım kendime.' Ah... kimse bana yazarlardan söz etmeye kalkmasın!

HORVATH: İnanmıyorum.

HEINRICH: Nelly'in yazdıkları çok canlıydı. Ama işlenmemiştir, hamdı.

NELLY: Bu yüzden best-seller olacaktı, zavallı budala! Ve biz de şimdi bu sefil duruma düşmeyecektik.

HORVATH: Bu anlattıklarınızın doğru olduğundan emin misiniz?

HEINRICH: Hiçbir zaman kadınları yalanlamam.

NELLY: Kadınlara hiçbir zaman hiçbir şey yapmaz...

(Küçük bir kahkaha atar, ayağa kalkar, HORVATH'a yönelir ve ona bir içki verir.)

NELLY: Söylesenize, siz güya Yahudi bir kadınla nikâhsız yaşıyor musunuz.

HEINRICH: Nelly!

NELLY: Ne yani? Biz size yetmiyor muyuz?

HORVATH: Ne demek istediğinizi anlayamadım.

NELLY: Tabii, bir stüdyonun arka taraflarında başka ne bulabilirsiniz ki...

HEINRICH: Nelly!

NELLY: Gene mi pot kırdım yoksa!

HORVATH: İşlerin böyle ortaya dökülmesinden çok memnunum, teşekkür ederim.

NELLY: Önemli olan da bu. (Sofaya doğru yürür, kendine bir içki daha alır. Oturur, memnun gülümser.) Evet, Ödön, şimdi ne yapacaksınız?

HORVATH: Ne mi yapacağım? Universal'a gidip Siodmak'ı göreceğim. Belki onda birşeyler vardır. İşleri orada iyi gidiyor. (Duraksama.) Gereksinmeniz olursa zevkle yaparım, borç vermek ya da herhangi başka

bir şey.

HEINRICH: Çok nazıksınız, evlâdım, teşekkür ederiz.

Ama bir çaresine bakacağız.

HORVATH: Pekâlâ. Ama, lütfen çekinmeyin.

NELLY: Meteliksiz olağın olmayalım, kırkını yaşınızı burada kutlayacağız.

HORVATH: İyi ama...

NELLY: Karşı çıkmak yok. 'Mersi, Nelly, çok nazıksın!'

HORVATH: Mersi, Nelly.

NELLY: Her şeyin bağışlandığını iyice göstermek için o Yahudi kadını bile getirebilirsiniz.

HORVATH: Gelmek isteyip istemediğini bilmiyorum. Almanlara karışmak konusunda biraz çekingen.

(NELLY bir an ona bakar, sonra gülümser. HORVATH kadehini kaldırır.)

HORVATH: Tüm işsizlerin şerefine!

(Kadeh tokuşturup içerler. HORVATH, bardağını kahve masasının üstüne bırakır. Işıklar söner.)

ONUNCU SAHNE

(BRECHT'in bahçesi.)

(BRECHT girer, bir önceki dekorun önüne yarı boyda bir perde çeker. Hâlâ purosunu içmektedir, kasketi de başındadır. Yeşil ketenden bir tuval taşımaktadır. Bunu sahnenin üstüne serer. İsteddiği biçimde koyduktan sonra, ceketinin cebinden, bir hokkabaz ustalığıyla küçük bir levha çıkarır. Levhayı tuvalin arkasına koyar. Levhada 'Brecht'in bahçesi' yazmaktadır.)

(HORVATH sahnenin önüne doğru yürür.)

HORVATH: Kış gelip de soğuklar başladığında, Brecht'ten bir kart aldım. Ancak sökmek imkânsızdı. Çünkü Brecht, benim gözümde edebi bir kişi olduğu halde, kapitalizme karşı imla kampanyası açmıştı, sanki kapitalle yazmak emperyalist bir şeymiş gibi. Neyse, özetle, kendimi Santa Monica'da buldum.

(Bahçede oturan BRECHT'in yanına gider.)

BRECHT: İşlerini ayarlayabildin mi?

HORVATH: Dikkatli davranarak. Haftada on sekiz buçuk dolarlık işsizlik sigortam var.

BRECHT: Refah devletinin mucizelerinden biri. (HORVATH yere oturur.) Benimle birlikte bir film yazmak seni ilgilendirir mi?

HORVATH: Ha?

BRECHT: Şu anda üç dört film üstünde çalışıyorum. Değişik kişilerle. İki kişiyle bir haftada bir film bitiyor. Teorim şu: Stüdyolara senaryo yağdırdığın zaman en sonunda birini kabul etmek zorunda kalacaklardır.

HORVATH: Ne tür senaryolar?

BRECHT: Bir örnek vereyim. Thören'le bir senaryo üze-

rinde çalışıyoruz şu anda. Thören'i tanır mısınız?

HORVATH: Hayır.

BRECHT: Çok başarılı biri. M.G.M.'ye çalışıyor.

HORVATH: Tanıdığım bir Amerikalı kız, geçen gün M.G.M.'in kapısının üstünde yazılı 'Ars Gratia Artis'in ne anlama geldiğini sormuştu. 'Buraya girerken umutlarınızı kapıya bırakın' anlamına geldiğini söyledim ona.

BRECHT: Eh, haklısın, Thören dayanılmaz biri. Her şeyi sokup sokuşturuyor. Oyun örgüsü diye bir fikri yok hiç. Hep aynı şeyleri söylüyor: 'Bana kalırsa, üç seçenek var. Ya gidip para ister, ya dava için kendini feda eder, ya da anasını gebe bırakır'. Kuş beyinlinin biri, anlayacağın. Ama servet kazanıyor.

HORVATH: Peki, senaryo?

BRECHT: Romantik bir komedi. Bir Amerikalıyla bir Portekizli büyük bir iş çevirmeyi tasarlıyorlar. Ama kimse aynı işe girişmesin diye de, gizli tutmaları gerekir. Aralarında bir şifre kararlaştırırlar. Birbirlerine tutku dolu aşk mektupları yazmaya başlarlar. Amerikan sansüründe çalışan bir kız mektuplardan büyülenir. Adamla tanışır. Adam kıza deli divane olur, ama kızın mektupları yazanın kendisi olduğunu bildiğinden habersizdir. Sonu gelmeyen bir karmaşadır gider ve mutlu son. Bektan bir öykü işte. Ingrid Bergman için harika bir rol.

HORVATH: Neden?

BRECHT: Bergman'ın kendisi harika.

HORVATH: Adını ne koydunuz öykünün?

BRECHT: *Bermuda'da Kargaşa*. (Sessizlik.) Demek istediğim, sen ve ben, ikimiz kafa kafaya verirse, bilimsel olarak, bu geri zekâlılar kadar iyi işler yaparız.

HORVATH: Daha kötüsünü yapamayız! Evet, kuramsal olarak, doğru bu.

BRECHT: Mutlaka kötü olması gerekmez. Charles Boyer

ve Fritz Kortner için yaptığım hiç de kötü olmadı.

HORVATH: Ne yapıyor o?

BRECHT: Her zamanki gibi zehir saçıyor. Onu fena halde öfkeliendirdim. Araştırma yaparken 19. yüzyılda Akdeniz limanlarında orospuların günde yüz müşteriyle yattıklarını keşfetmiş. Dehşete düşmüştü. Sonunda ona dedim ki: 'Siz iğrenç hümanistler, hepiniz aynısı-nız! Günde yüz kere! İnsanlık dışı bu! Seksen olsa ha-di neysel!'

HORVATH (Güler): İyi bir oyuncudur o.

BRECHT: Hem de çok iyi. Ama burada çalışmayı başara-mıyor.

HORVATH: Nasıl olur? Peter Lorre deliler gibi çalışıyor.

BRECHT: Evet, ama yavaş yavaş kaygan kumlara gömü-lüyor, ağzında o ebedi budala gülüşüyle.

HORVATH: Carole Neher ne oldu?

BRECHT: Neher?

HORVATH: Moskova'ya gitmemiş miydi?

BRECHT: Evet. Kocasıyla gitmişti. Evet.

HORVATH: Ona hayrandım.

BRECHT: Doğru mu bu?

HORVATH: *Üç Kuruluşluk Opera* sırasında senin metresin olduğunu söylüyorlardı.

BRECHT: Ah, öyle mi? Öcümüz şimşek gibi ani oldu: *Ma-dam Butterfly*'in tüm gösterimleri durduruldu. *Mika-do* afişten indirildi. Hollywood'daki tüm Japon bahçı-vanlar kapı dışarı edildi. Kısaca: Pazar, Pearl Harbo-ur; pazartesi, Savaş İlanı ve salı, ben kırkıma bastım. Bir hafta başı için hiç de fena bir başlangıç değil.

(HEINRICH MANN'ın salonu aydınlanır. NELLY bayramlık giysiler içinde elinde bir tepsi, üzerinde bar-daklar ve açık bir şarap şişesiyle girer. Tepsiyi bıra-kır, çevreye bir göz atar, çarçabucak bardağa içki ko-yar, içer, bardağı yerine koyar.)

(Sonra, HORVATH konuşmasını sürdürürken, SAL-

KA VIERTEL'deki davetliler yavaş yavaş odayı doldu-rur. Davetlilere ek olarak Brecht ile zayıf ve avurtları çökük HELENE WEISEL de vardır. NELLY, HEIN-RICH'e birşeyler fısıldar ve mutfığa yönelir.)

HORVATH: Parti hâlâ devam ediyor mu diye Nell'ye tele-fon ettim. 'Niye etmesin?' dedi. Sabahın dokuzuydu ve sarhoştı. (HELENE SCHWARTZ girer, iki şarap bardağı alır. HORVATH'ın yanına doğru gider.) He-lene beni alıp götürmek için geldi. Biraz geç kalmıştı, bütün o harika Almanlarla karşılaşacak diye sıkılmış-tı galiba.

(HELENE SCHWARTZ, HORVATH'ın yanına ge-lir, kendisine bir bardak şarap uzatır; THOMAS MANN'ın konuşmakta olduğu bir gruba karışırlar.)

THOMAS: Yazarların bu ülkede ne yaptıklarını hiç anlamıyorum. Hepsi de aynı biçimde gidiyorlar: İyi bir kitap, ardından iki sıradan kitap, tamam. Bir top-lu eser yaratma tasarımları yok. Çok dayanıklı değil-ler. Başarının batağına gömülüp gidiyorlar.

HELEN (HORVATH'a): *What's he saying?*

HORVATH: *He saying there are no American writers.*

HELEN (THOMAS'a): Oh! *What about Fitzgerald, Hemig-way, Faulkner, Dos Passos, Steinbeck, Nathanael West?*

THOMAS: *I did not mean to wound your sensibilities, Miss Schwartz. I can only speak as my old-fashioned eyes discover.*

HORVATH: Nelly nerede?

HEINRICH: Mutfakta, galiba, sana birşeyler hazırlıyor.

HORVATH: Ben gidip bir bakayım mı?

HEINRICH: Yo, yo, sizlere bir sürpriz hazırlıyor.

BRECHT (THOMAS'a): Sizinle ben de aynı fikirde değil-im. Buluş sahibi ve gerçek tasarımları olan bir yazar arıyorsunuz, öyle mi? Peki, Eric Stanley'e ne buyu-rursunuz?

THOMAS: Yazık ki onun yapıtlarını pek tanımıyorum.

BRECHT: Bir Simenon değil, kuşkusuz. Ama Amerika'nın en iyilerinden.

THOMAS: Bu bilgi için size teşekkür ediyorum. (Sırtını döner. WEIGEL'le birlikte çıkar.)

BRECHT (WEIGEL'e): Söylediklerinin yarısını anlamıyorum, ağzında para var sanki.

HEINRICH: Söylesenize, İngilizlerin Libya'da işleri pek iyi gitmiyorsa benziyor. Hele onca hazırlıktan sonra...

LION: Tek umudumuz Churchill ise, dünyanın hali ne olacak?

BRECHT: Ellerindeki silâhlar ne kadar modern olursa olsun, dünyanın en köhne, en kokuşmuş aristokrasinin elinde hepsi geri tepmeye mahkûm.

HORVATH: Sahi mi, ben İngiliz aristokrasisi tek bir şeyde iyidir diye bilirdim, o da silâh atışı.

HEINRICH: Ruslardaki ruh yok. Rostov'da olup bitenleri gördünüz: zırhlı araçlara tavalarla saldırıyorlar.

BRECHT: Naziler bu tür saldırıların Cenevre anlaşmalarına aykırı olduğundan yakınıyorlar.

HEINRICH: Doğru. Tanklar kabul edilebilir, ama tava yasak!

BRECHT: Gazetelerin manşetlerinde sadece Japonlar var. Ama, dün, *Los Angeles Times*'in iç sayfalarında çok daha ilginç bir şeye rastladım. Almanların Moskova saldırısı sıfırın altında soğuklar yüzünden kalmış. Böylece, dünyanın en büyük gücü savaşa girdiği gün, Hitler de Rusya'da kışların çok soğuk geçtiğini anladı. İş bitik. Badanacının işi bitti.

HORVATH (THOMAS'a): Amerikalılar Almanya'ya savaş ilan ederler, değil mi?

THOMAS: Ah, evet, hafta sonuna kalmaz. Bu konuda size garanti verebilirim.

(Birdenbire mutfaktan gelen boğuk bir ses konuşmaları keser: NELLY'nin sesi 'İyi ki doğdun...' diye haykır-

maktadır. Herkes başını döndürür bakmak için. NELLY görünür. Elinde mumları yanan doğum günü pastası vardır. Çırlıçırlıdır. NELLY, 'İyi ki doğdun' şarkısını HORVATH'a söyler, pastayı uzatır, HORVATH, çekingen, alır. Sessizlik.)

NELLY: Ee ne duruyorsun üfle mumları. Hadi, üflesene! (HORVATH denileni elinden geldiğince yapar.) Şimdi bir niyet tut. (Yapmacık.) Ne tutacaksın?

(Sessizlik. NELLY, HORVATH'ın yanından ayrılır, öbürlerinin yanına doğru gider.) Ee, takılarımın hepsini satmak zorunda kaldım, hepsini. O zaman da kendi kendime dedim ki: madem böyle, sırtıma bir şey giymesem de olur! (THOMAS'a döner.) Selâm, üstat! Yengeni hiç böyle görmedin, değil mi? Ne düşünüyorsun şimdi benim için? (THOMAS'a doğru yürür.)

THOMAS (Çekilir.): Kendinize hâkim olun!

NELLY: Bütün söyleyeceğiniz bu mu? Hepsi bu yani!

HEINRICH (Nazik): Nelly!

(NELLY yüzünü çevirir, HEINRICH'e bir an bakar, sonra HORVATH'a doğru gider.)

NELLY: Bir yaşhyla, yaşlı biriyle evli olmanın ne demek olduğunu bir bilseniz. Öyle yaşlı, öyle yaşlı ki.

(Hüngür hüngür ağlar. HORVATH ceketini çıkarır.

NELLY'nin üzerini örter. NELLY'yi kendine çeker, yüzünü örter, sonra yavaşça bırakır. Kimse yerinden kıpırdamaz. Tablo gibi dururlar. HORVATH yeniden görünür, gömlekle, konukların arasından onlara bakmadan geçer. Konuşurken, ışık öbürlerinin üzerine düşer; sessizce dağılırlar.)

HORVATH: Gerçekte aramızdan hiçbiri tam anlamıyla mutlu değildi. Ama belki de olup bitenleri başkaları gibi görmediğimi fark etmişsinizdir. Tuhaf, bitmemiş şeylere hep zaafım olmuştur. Tüm düşkünleri, çaresizleri, safdilleri, boş inançlıları, kutsal eşyaları, imla yanlışlarıyla dolu porno kitapları, cümbüş yapan tay-

faları, yılan derisi giymiş kızları, panayır havasını, sonu gelmeyen upuzun sokakları, karşılıksız nezaketi ve umutsuz insanların kabadayı gülüşlerini severim ben. Kısaca, Los Angeles'te iki yıl geçirdikten sonra, artık evimde olduğumu çok iyi biliyordum.

(Salon aydınlanırken, HORVATH, gezinerek sahneyi terk eder.)

I. PERDENİN SONU

II. PERDE 1942-1950

BİRİNCİ SAHNE

(Işık oyunları: Beyaz neon ışık. 'Sunset Boulevard'ın müziği. Projeksiyon: 40'lı yılların Hollywood'u. HORVATH güllere girer.)

HORVATH: Ah, Hollywood! *Kitsch! Désespoir! Pagodalar! Châteaux! Mauve haciendas! Donuts!* Takma dişler! Boşanmalar! Düze çıkmıştım. Siodmak elinden geleni yaptı ve ben çok beklemeden dört meslektaşım-la, tamamı tamamına dört meslektaşım-la bütünüyle budalaca bir korku filminin jeneriğini paylaştım. Gorbun'un son filmi *İki Yüzlü Kadın*'la hiçbir ilgisi yok. Almanya'da sinema için takma adımı kullanıyordum hep. Ama burada bu tür bir gurur yersizdi. Tiyatroya veda ettim. Koruyacak hiçbir ünüm yoktu. Yumuşak bir geçişle yeni bir işe koyuldum: İki çiftin bir berber salonunda başına gelenler! (*Duraksama.*) Gündelik olağan yaşama dönmüştüm. Hollywood Bulvarı kuzeyinde bir apartman dairesinde, açılır kapanır yataklı bir odam vardı. Tepeden yürüyerek aşağı iniyor, tam Hollywood ile Wilcox'un köşe yaptığı yerde, Angelo adında bir cüceden gazetemi alıyor, oranın drugstore'unda kahvaltımı yapıyordum: kahve, meyve suyu, kızarmış ekmek ve yumurta; sonra, Sunset ile Highland kavşağına doğru yürüyüp Universal City'ye gitmek için otobüse biniyordum. (*Duraksama.*) Tek istediğim çalışmak ve derin düşüncelere dalmak için elverişli, sakın bir yer bulmaktı. Çok geçmeden ideal yeri

buldum.

(*Sleeping Beauty; Hollywood Bulvarı üzerinde bir kokteyl-bar.*)

(*Gidip masaya oturur, şaraptan küçük bir yudum içer.*)

Barmen Hal'e, Glühwein, tarçınlı sıcak kırmızı şarap yapmayı bile öğretmiştim. Bu karışım iklimle hiç bağdaşmıyordu, ama şarabı içilebilecek duruma getiriyordu. Ve her defasında bir yudum, özlem yerine geçiyordu.

(BRECHT girer. Az aydınlatılmış barı, bir an, öfkeli bakışlarla tarar. Işıklara bir işaret eder. Sahne bir anda beyaz ve sert ışıkla dolar. HORVATH başını kaldırır, gözlerini kırpar.) Bütün bunlara gerek yok, biliyorsun.

BRECHT: Huyum kurusun.

(HORVATH eliyle ışıklara işaret eder, ışık normale döner.)

HORVATH: Dükkanâ hoş geldin! Ne içersin?

BRECHT: Bilmiyorum.

HORVATH: Glühwein?

BRECHT: Aman tanrım, ne korkunç bir öneri.

HORVATH: Hal! *Glass of iced water for my friend.*

BRECHT: Böyle bir kargaşada nasıl çalışabiliyorsun?

HORVATH: Her şey nerede biliyorum.

BRECHT: Benim düzene gereksinimim var. (HORVATH başıyla onaylar.)

(HAL, içinde buz olan bir bardak su getirir ve BRECHT'in önüne koyar.)

HAL: *Big spender*, ha, Ed? (*Masayı siler.*)

BRECHT: Ne dedi?

(HORVATH omuz silker, anlamamazlıktan gelir. BRECHT, boş bardağı HAL'e uzatır, hoşnutsuzluğunu belirtir.)

HAL: *More of this shit?*

HORVATH: *If you please.* (HAL uzaklaşır, bara doğru gider. BRECHT yüzü asık izler.) İşler nasıl?

BRECHT: Her zamanki gibi. Hollywood piyangosu. Şu anda Peter Lorre için bir film yazıyorum.

HORVATH: Nasıl bir şey?

BRECHT: Bir göçmen oyuncuyu canlandırıyor...

HORVATH: Bir göçmen?

BRECHT: Evet, Londra'da, bütünüyle meteliksiz. Berkeley'de sarayı olan bir milyoner bankacı onunla dost oluyor.

HORVATH: Evet.

BRECHT: Her şey uşak Sniffkins'in devreye girişine kadar yolunda gidiyor... Neyse boş ver. (*Sessizlik.*)

HORVATH: Sniffkins mi?

BRECHT: Yani...

HORVATH: Evet.

(HAL, HORVATH'ın Glühwein'ıyla gelir, sonra bara döner.)

BRECHT: Burası gerçekten dehşet veriyor bana.

HORVATH (*Çevreye bakınır*): O kadar kötü değil, benim odadan iyi.

BRECHT: Bu çöplük demek istemiyorum. Bu etraftaki bütün kokuşmuş çevreden söz ediyorum.

HORVATH: Evet, anlıyorum.

BRECHT: Burada ne yapabileceğimi bilemiyorum. Kendimi hıyar gibi hissediyorum.

HORVATH: Bense keyfini çıkarmaya başladım.

BRECHT: Güzel, tamam. Okyanus, tepeler, limon ağaçları. Ama yakından bakınca her ağacın üstünde fiyatlı yazılı bir etiket görüyorsun. Burada her yer böyle. Mallar nerede, görelim! Bir sırt, tamam; bunların hepsi sahte incelik.

HORVATH: Ben alıştım.

BRECHT: Daha kötüsü nedir biliyor musun? O adamlarla o orospular, o itilip kakılan bir alay insanla iş arama

kuyruğuna girdiğinde burnuna seni hasta eden, kusak ölçüde hasta eden bir koku gelir. Bu koku umut kokusudur.

HORVATH: İnançtan ve merhametten çok daha yaygın olduğuna kalıbımı basarım.

BRECHT: Shelley, 'Cehennem herhalde Londra olmalı,' demişti. Tanrım, o cehennem görmemiş.

HORVATH: Stüdyodaki insanların tümü alıksa eğer, umudu kim ne yapsın?

BRECHT: Nasıl vakit geçirdiklerini bilmek ister misin? Herbirinin ayrı bir uzmanlığı var. Biri renkleri denetler, öbürü sürekliliğini, bir başkası kokuyu, miktarı. Tam yağlı, esmer mi esmer ve endamı yerinde olduğu konusunda hemfikir olduklarında hep birlikte 'İşte oldu, tamam, bütünüyle tamam, çabuk çıkaralım dışarı,' diye coşkuyla bağırırlar.

HORVATH: Tabii, çıkardıklarında da hemen kokmaya başlar.

BRECHT: Birdenbire başarının gizini keşfettim.

HORVATH: Bir senarist için harika!

BRECHT: Evet... ne diyordum. Gerekli olan şu: Becerebildiğin kadar kötü yazacaksın, ama aynı zamanda (*Sözcüklerin üzerine bastırarak*) yazabildiğin kadar da iyi yazacaksın.

HORVATH (*Öğüt üzerinde düşünceye dalar*): Ha...

BRECHT: Bütün bunları bitirince, söyler misin, seyircinin tepkisini yanıtlayamayan bir anlatım aracı ne işe yarar?

HORVATH: Elinden geleni yapıyorsun.

BRECHT: Çözüme daha ulaşmamış bir şey çözümsüzlük değildir.

HORVATH: Ah, işte nihayet herkesin bildiği bilgece bir söz.

BRECHT: Ama, asıl umut kırıcı olan bu değil. Bak, geçen gün ne oldu: Bir oyunun sonunu yeniden yazmakla

uğraşıyordum. Daha önce hiç başıma gelmeyen bir şey geldi. Tıkanıp öylece kaldım, bir anda ve ilk kez insanın yeteneği olmayınca neler hissedeceğini görür gibiydim.

(*Duraksama.*)

HORVATH: Beni belli bir şey için mi görmek istedin?

BRECHT: Heinrich Mann.

HORVATH: Ne olmuş ona?

BRECHT: Açlıktan geberiyor.

HORVATH: Buna inanamam.

BRECHT: Evet, kelimesi kelimesine.

HORVATH: Thomas'ın her ay ona bir çek gönderdiğini sanıyordum.

BRECHT: Sadaka bile değil. Geçen ay çek gelmedi. Bu yüzden, aç kaldılar. Üstelik dişi ağrıyordu. Diş doktoruna da gidemiyordu. Ona borcu vardı.

HORVATH: Son görüşmemizde Nelly'ye para verdim.

BRECHT: Bunu yapmaman gerek. Onu içiyor.

HORVATH: Ne yaptığı beni hiç ilgilendirmez.

BRECHT: Pekâlâ, ama onun paranın yüzünü bile gördüğü yok. Sana bunu anlatmaya çalışıyorum.

HORVATH: Yüz dolar verebilirim. Ama hafta sonundan önce olmaz.

BRECHT: Okey, teşekkürler.

HORVATH: Thomas'ın bu işlere hiç ses çıkarmadığına inanamıyorum.

BRECHT: Umurunda mı? Yukarıda villasında yan gelip yatıyor. Para içinde yüzüyor. Sekreterler, hizmetçiler, beş araba... Peki kardeşi ne yapıyor. Meteliksiz, tükenmiş, küp gibi içen bir kadınla, ayakkabılarına pençe yaptırmaktan aciz! İşte mesleğimiz bu bizim. Her türlü umuttan yoksun mesleğimiz! Heinrich, olacak şeyleri çok öncesinden gördü. Hitler daha birahanelerin duvarlarını badanalarırken, faşizmi sezinledi. Thomas'a göre ise, bu savaş Doktor Nietzsche'nin re-

çetelerine uygundu. Savaşa taraftardı Thomas. Demokrasinin, Paris modasının son kokuşmuşluğu olduğuna ve Almanya'da on dakika bile dayanamayacağına inanmıştı.

HORVATH: Fikrini değiştirdi mi?

BRECHT: Ben de onu anlatıyorum. Beş yıl önce saldırıp durduğu fikirleri şimdi serpiliyor. Heinrich baştan sona haklı çıktığı için cezalandırılıyor. Buna karşılık, görünüşü sağlam, ne var ki fikirleri burjuva okuyucuları gibi kötürüm olan Thomas ödüllendiriliyor.

HORVATH: Edebiyatın amacı haklı çıkmak değildir.

BRECHT: Edebiyat mı? Thomas'ın kaldırım taşı gibi kitapları ne işe yarıyor söyler misin? Haltercilerin kaslarını geliştirmelerine! Sorun bu değil. Hitler'in iktidara geçmesine karşın ona karşı söyleyecek tek bir sözcük bulamadı hâlâ! Sorun burada işte.

(Duraksama.)

HORVATH: Onu kınayamam.

BRECHT: Ben kınarım. İşte kınıyorum. Sen de kınamalı-sın.

(Duraksama.)

HORVATH: Onu bunun için mahkûm edemem.

BRECHT: Ben ederim. Ediyorum. Sen de etmelisin.

HORVATH: Sana parayı cumartesi vereceğim. Sence bir sakıncası yoksa kimse bilmesin.

BRECHT: Bana göre hava hoş. (Saatine bakar.) Gitsek iyi olur.

HORVATH: Ne?

BRECHT: Karartma.

HORVATH: Ah, evet.

BRECHT: Japonlar gibi kamplara tıklanmadığımız için kendimizi mutlu saymalıyız.

HORVATH: Kim, biz mi?

BRECHT: Bizler, Almanlar.

HORVATH: Ben, ben Macarım.

(BRECHT yüzünü asar, şaşırır. HORVATH saf saf güler. BRECHT ayağa kalkar, canı sıkındır. Elini uzatır. Resmi el sıkışırlar.)

BRECHT: Hoşça kal.

HORVATH: Güle güle.

(BRECHT uzaklaşır. HORVATH özensiz bir iki kâğıdını karıştırır. Yan masadaki ANGEL'le göz göze gelir. Kadın ona gülümser. Bir anlık sessizlik.)

ANGEL: Masanıza oturabilir miyim?

HORVATH: Rica ederim. (Ayağa kalkar, elinde bardağı, HORVATH'ın masasına yönelir.) Hal! (Kadın masaya gelir. HORVATH bardakları doldurması için HAL'e işaret eder.) Bana kırmızı bir şarap. (ANGEL'e gülümser.)

ANGEL: Arkadaşınızın hiç gitmeyeceğini sandım.

HORVATH: Ben de öyle. (HAL içkileri getirir.) Adınızı sorabilir miyim?

ANGEL: Bana Angel diyebilirsiniz.

HORVATH: Oyuncusunuz.

ANGEL: Nereden bildiniz? (HORVATH güler.) Belki de beni bir filmde gördünüz?

HORVATH: Mümkündür.

ANGEL: West Point'in Dulu'nda harika bir sahnem vardı. Ama, kestiler.

HORVATH: Rezalet.

ANGEL: Destry'nin Dönüşü'nde de oynadım. Salon sahnelerinin tümünde.

HORVATH: Ve sonunda buradasınız işte. Çin-çin. (İçerler.)

ANGEL: Arkadaşınız fena halde öfkeliydi.

HORVATH: Hep öyledir o.

ANGEL: Sizin casus olabileceğinizi sandım.

HORVATH (Küçümser.): Casus mu? Ben bir Macar'ım.

ANGEL: Vay canına!

HORVATH: Hayır, casus değilim. Ama yabancıyım. Bir

düşman. Bu da saat sekizde evde olmamı gerektiriyor. (Karartma.)

ANGEL: Ah!

HORVATH: Onun için konuşmamızı benim evimde sürdürmemiz gerekiyor.

(Ayağa kalkar, kâğıtlarını toplar. ANGEL bakar, kararsızdır.)

ANGEL: Arabanız var mı?

HORVATH: Yakında oturuyorum. Tepede.

ANGEL: Ne iş yapıyorsunuz?

HORVATH: Universal'de çalışıyorum. Tıpkı sizin gibi.

(ANGEL kalkar, gülümser, HORVATH'ın koluna girer. Çıkarlar. HAL arkalarından alayla bakar. Masaya gider, bardakları temizler, bara döner, ışıklar azalır.)

İKİNCİ SAHNE

(Işıklar 'Sleeping Beauty'yi aydınlatır.)

(HAL gene barın arkasındadır. Bardakları yıkamaktadır.

HORVATH girer, masasına doğru gider. Elinde kâğıtları vardır.)

HAL: Hi, Ed.

HORVATH: Red wine, I think, tonight.

HAL: No, it's too hot for that. What you want is a nice Chablis.

HORVATH: I need your opinion, I send you a postcard.

(HORVATH, bir süre kâğıtlarını incelemeye koyulur. Dışarıda bir fren sesi. NELLY MANN yalpalayarak içeri girer. HORVATH onu daha önce fark eder. NELLY bakar, anlamsız gülümser. HORVATH başını sallar. Sonra onu masasına götürür.) Hal!

HAL (Dışarıdan.): Yeah! Now what?

HORVATH: Bring the bottle. (NELLY'ye.) İyi misin?

NELLY: İyiyim. İyi.

HORVATH: Peki, ya Heinrich?

NELLY: Ha... O da iyi.

(HAL açılmış bir şişe ve iki bardakla yaklaşır.)

HAL: Shall I pour it out or do I leave it to breath?

HORVATH: Go shit in your hat.

HAL: That's good! (NELLY'ye.) He's improving. (HORVATH'a.) I'm proud of you.

(HAL bara doğru, NELLY'ye bakarak uzaklaşır.

HORVATH, NELLY'nin bardağına şarap koyar.

NELLY şarabı bir dikişte içer. HORVATH bardağı yeniden doldurur.)

HORVATH: Güç anlar geçirdiğinizi duydum.

NELLY: Evet. Bize para vermeniz büyük nezaket.

HORVATH: Bunu kim söyledi size? Ben...

NELLY: Hiç kimse. Tahmin ettim. (Sessizlik.)

HORVATH: Brecht bana dedi ki...

NELLY: Evet, abartmış biraz. Tommy'nin çeki postada kaybolmuştu. O da burada değildi. Paniğe kapıldık. Dönüşünde bir başka çek yazdı, ayrıca Heini'nin tüm borçlarını da ödedi. Bu yaşlı budala hiç de alçak değil. Ama Heini'yle konuşmuyorlar.

HORVATH Neden o?

NELLY: Ah, benim yüzümden sanıyorum. (Bir bardak daha şarap koyar kendine, sahne boyunca aynı şeyi sürdürür.) 'Joseph' denilen o eski saçmalıktan uzun bir bölüm okumaya gelmişti gene. Ben mutfaktaydım, okumasının uğultusunu bastırmak için bir şarkı tutturmuştum. Birdenbire çok yüksek sesle: 'Nedir bu ses? Köpek mi? Yanıt verin, köpek mi, diyorum?' Köpeğimiz yoktu. Ben de 'Hayır, köpek değil, sadece benim,' dedim. O zaman bağırıp çağırmaya başladı: 'Benim eserlerim hakkında iyi düşünmediğinizi biliyorum...' Ben de, 'Bu konuda hiçbir şey bilmiyorum ama: 'Tüm Krögerler gibi, kibar bir havası vardı diye yazabilmek için yetenek gerek,' dedim.

HORVATH: Anlamıyorum.

NELLY: Kröger, benim genç kızlık adım. Nelly Kröger. Çok eski bir Alman adı.

HORVATH: Ah... şimdi oldu.

NELLY: Birdenbire, yeniden cesaretlenmişti. 'Buddenbrooks'un hayranı olduğunuzu bilmiyordum,' dedi. Ben de, 'Hayran olup olmadığımı pek bilemiyorum. Ama ilk dört sayfa çok iyiydi.' (Sessizlik. İçer.) Aslında, o değil. Onun bir şeyi yok. Ama karısı. Tam bir Yahudi ineği.

HORVATH: Nelly, yeter artık.

NELLY: Onunla ilk buluşmasından sonra Heini'ye ne dediğini biliyor musunuz? 'Senin anlayacağın, Yahudiye benzer hiçbir yanı yok.'

HORVATH: Sahi mi?

NELLY: Çok anlar çünkü Yahudilerden. Şu Yahudilerde né bulursunuz hepiniz anlamadım gitti. O, siz, Brecht, hepiniz.

HORVATH: Bundan söz etmek istemiyorum, Nelly.

NELLY: Hazır aklıma gelmişken... Nerede o... Sizinki?

HORVATH: New York'ta.

NELLY: Ah, yavru ne zaman gitti?

HORVATH: Biz bu sözleri kullanmıyoruz.

NELLY: Biliyor musunuz, isterseniz pekâlâ fırlamanın teki oluyorsunuz. (HORVATH alınır.) Neyse, hadi neselenin. (Sessizlik.)

HORVATH: Demek, artık para sıkıntınız kalmadı?

NELLY: Hayır. Tommy bizim için elinden geleni yaptı. Herkesin sandığı kadar zengin değil kendisi. Heini ona Nobel Ödülünden aldığı parayı İsviçre'de tutmasını söyledi, çoğu insan öyle yapıyor, ama dinlemedi, parayı da Naziler topladı. Evine el koydular, Münich'te ki SA 'Komutanı onun arabasını kullanıyor şimdi. (Duraksama.) Ben de bir iş buldum. Buna ne dersiniz? Bir hastanede.

HORVATH: Hastabakıcı olarak mı? (Sessizlik. NELLY içer.)

NELLY: Evet, öyle, korkunç. Ama, hiç değilse, bir araba alabilirim kendime, taksitle.

HORVATH: Bütün bunlara değer mi?

NELLY: Elbette. Ayrıca çok da kurnazca davrandım. Satıcı avanağın tekiydi. Ben de adımın Kröger olduğunu söyledim. Böylece, arabayla başım bir derde girerse, onu satar, başka bir araba satın alabilirim.

HORVATH: Ciddi olamazsın.

NELLY: Neden? Beni kesinlikle bulamazlar. Ayrıca onla-

ra yanlış adres de verdim. Brecht'in adresini. (Kıkr-
dar. HORVATH başını kaygıyla sallar.)

HORVATH: Başınızı belâya sokacaksınız.

NELLY: Tüm yaşantım boyunca başım zaten belâdan kur-
tulmadı. Buradan nefret etmemin nedenlerinden biri
de bu. Öyle sıkıcı ki.

(HORVATH saatine bakar.)

HORVATH: Üzgünüm Nelly, ama sanırım gitme vakti gel-
di. Sokağa çıkma yasağı...

NELLY: Sizin için sokağa çıkma yasağı yok, pis Macar.

HORVATH: Biliyorum, ama sizin için var.

NELLY: Pekâlâ. Sorunlarım beni ilgilendirir.

HORVATH: Sizi evinize bırakayım.

NELLY: Araba kullandığınızı bilmiyordum.

HORVATH: Herkes araba kullanıyor. (Sessizlik.)

NELLY: Geceyi sizde geçirebilirim. (Yüzüne dik dik ba-
kar. HORVATH da ona bakar. Akli karışmıştır.)

HORVATH: Tabii... olabilir... Peki, ya Heinrich?

NELLY: O aldırmaz.

HORVATH: Hayır, bu doğru değil.

NELLY: Söylesenize, nereden biliyorsunuz siz? Sizin koca-
nız değil o! Onunla yaşamak zorunda olan siz değilsiz.

HORVATH: Ben kendimle yaşamak zorundayım.

NELLY: Bin dereden su getirmeye gerek yok. Evet mi?
Hayır mı, söyleyin bitsin.

HORVATH: Anlatmak istediğim gerçekten bu değil. (Ses-
sizlik.)

NELLY: Öyle yalnızım ki... Size lütfen mi dememi istiyor-
sunuz? (Duraksama.) Lütfen.

(HORVATH oturur, kalır. NELLY sessizce ağlamaya
koyulur. HORVATH koluna yavaşça dokunur.)

HORVATH: Sizi evinize götürüyorum. (NELLY, ondan
ayrılır.)

NELLY: Bu gece o sefil barakaya dönmeyeceğim.

HORVATH: Pekâlâ, bu durumda nereye isterseniz oraya
götürürüm.

NELLY: Ben yalnız giderim.

(Birkaç adım atar, döner, şişeyi kapar ve çıkar. HOR-
VATH onu izler, sonra çaresiz oturur. İzleyicilere dö-
ner.)

HORVATH: Normal olarak bu tür işlerde duygu ya da ah-
lakı karıştırmam. Budapeşte'deyken kocası cephede
olan hoş bir evli kadınla birlikteyken bu bekâretimi
kaybettim. Ama, küçücük evinde bu yaşlı adamı yapa-
yalnız beklerken düşününce...

(HORVATH çıkar.)

(Işıklar kararır.)

ÜÇÜNCÜ SAHNE

(Kumsal. Aydınlık bir kış günü. Işıklar çoğalır. HORVATH ve HELEN ıssız bir kumsalda gezinmektedir. Dalgaların gürültüsü.)

HELEN: New York'ta Thomas Mann'ın BBC'de Almanlar için yaptığı yayınların metnini gösterdiler.

HORVATH: Evet.

HELEN: Thomas Mann, Hollandalı Yahudilerin toplanarak gaz odalarına gönderildiklerini söyledi.

HORVATH: Bu son derece olası.

HELEN: Ama bu doğruysa eğer, Almanya'daki Yahudilere neler yaptıklarını varın siz düşünün!

HORVATH: Bilmiyorum, ama en korkunç işkencelerinin neler olabileceğini düşünmeye çalışıyorum; düşün bir hele, gerçek büyük bir olasılıkla daha da korkunç olsa gerek.

HELEN: Ne oluyor? Ben anti-nazi birliğin üyesiyim ve kimse çıkıp bize herhangi bir şey söylemedi. Neden bu konuda daha fazla bilgiye sahip değiliz? Neden kimsenin bir şey yaptığı yok?

HORVATH: Ne yapılabilir?

HELEN: Burada, olanları bildiğimiz halde hiçbir şey yapmamak, bir tür suç ortaklığı sayılmaz mı?

HORVATH: Dinle, bak...

HELEN: Bütün bunlardan bana ne mi, diyorsun?

HORVATH: Elbette ki hayır, bütün bunlardan 'bana' dediğim yok. Aslında, Almanya üzerinde yazmaktan, orada olup biteni anlatmaktan başka ne yaptım? Kuşkusuz yeteri kadar iyi bir yazar değilim. Kimse bana kulak vermedi. Halklar, tıpkı insanlar gibidir, kazala-

ra bayılırlar.

HELEN: Bazen duygudan yoksun olduğun kanısına kapılıyorum.

HORVATH: Evet, belki de. (Sessizlik.)

HELEN: Bak, hiç değilse ben kendimi bir şey yaptığımı inandırma gereksinimi duyuyorum. Bir yanılsama olsa bile. Parti'ye katılmaya karar verdim.

HORVATH: Komünist Partisine mi?

HELEN: Evet. (HORVATH kuşkuyla omuz silker.) Onaylamıyor musun?

HORVATH: Bu adamları ciddiye alamıyorum. Burada, Amerika'da aşırı sol Fransa'daki solla karıştırılırsa, yanlarında cumhuriyetçi kalırlar. Her türlü aşırılık var, ama siyasete gelince, hiçbir aşırıcılık yok.

HELEN: Aşırıcılık beni ilgilendirmiyor. Beni ilgilendiren somut şeyler ortaya koymak; Avrupa'da ikinci cephe açılması, mevsimlik işçilerin sendikalaştırılması...

HORVATH: Bütün bunlar çok iyi. Ben girmek istemiyorum.

HELEN: Bağlanmak yok, ha?

HORVATH: Evet, olabilir.

HELEN: Politikada da özel yaşamındaki gibi mi davranıyorsun?

HORVATH: Hareket özgürlüğümü korumak istiyorum. Evet. Ayrıca, bağlanma konusunda çok kötü deneyimlerim var. Her türlü.

HELEN: Demek, havlu atıyorsun. Çok yaşlıyım, diyorsun, öyle mi?

HORVATH: Bana göre yazar her zaman dışarıda kalmalıdır. İnsan gerçeği, masada oturmak yerine, ayakta pencereden seyrederken daha iyi görür.

HELEN: Evet, ama dışarıda yapayalnız, tek başına olmak niye?

(HORVATH soruyu yanıtlamadan önce bir an durur.)

HORVATH: Bu soruları neden soruyorsun bana? İnsanın kendi bağımsızlığını koruması ne kadar önemlidir, biliyorsun. Senin için de öyle.

HELEN: Hayır demiyorum. Ama, sen de seçenek bırakmıyorsun.

HORVATH: Eğer bu senin için iyi olmasaydı onca yıldan sonra dostluğumuz sona ererdi.

HELEN: Aslında bizden söz etmiyorum. Sadece genel olarak alınacak tavırdan söz ediyorum.

HORVATH: Aynı şey. Amerika'da her şey bireylere indirgenir. Burada Komünist Partisine yakınlık gösterirsen, bu, kötü sonuçlanmayacak bir oyun, bankadaki merhamet fazlalığından harcayabileceğin bir lüktür. Ama, Avrupa'da yaşam ya da ölümdür.

HELEN: Bu bize ders vermeni doğrulamaz.

HORVATH: Bunu biliyorum, niyetim de bu değil, ama Avrupa'da yirmi dört saat boyunca tıkmak için neler yapmak gerektiğini de biliyorum. Ve ben, gerçek dehşetin başlangıcından önce, 38'de gittim. Vicdanımın derinliklerinde olanlara asla inanmayacaksın.

HELEN: Tahmin edebilirim.

HORVATH: Hayır, asla.

HELEN: Birazdan deniz, girecek kadar ısınır.

HORVATH: Bana göre değil. Ben burada girmem. Burada deniz çok büyük. Bana dalgasız, insan boyunda su gerek.

HELEN: Niye gerçekten büyük bir şeyle karşılaşınca kendini bırakmaya korkuyorsun?

(Yanıtlayacak yerde, HORVATH kumsalda yürümeye koyuluyor yeniden. HELEN, önce bekler, sonra peşinden gider.)

HORVATH: Biliyor musun, bir oyun yazmaya başladım.

HELEN: Sahi mi? (HORVATH'a yetişir, hoşnut, koluna girer.)

HORVATH: Sahi. Beş yıldan bu yana ilk kez.

HELEN: Harika bir şey bu. Öyle değil mi?

HORVATH: Bilmiyorum. Acı veriyor bana. Kırk bir bacakla yürümeyi öğrenmek gibi bir şey. Ama, hiç değilse, sen toplantıya gittiğin akşamlar yapacak bir şey çıkacak bana.

(HELEN, karşı çıkacak gibi olur, sonra vazgeçer. Kol kola yürüyüp çıkarlar. Işıklar kararır.)

DÖRDÜNCÜ SAHNE

(HEINRICH MANN'ın oturma odası.)

(Müzik: 'Mavi Melek' filmindeki; 'Unt Sonst Gar Nichts'-şarkısının orkestra versiyonu. Tıpkı HORVATH'ın düşlediği gibi, küçük salonunda yapayalnız oturan HEINRICH MANN'ın üzerinde ışık. Kapı zili çalar. HEINRICH kıpırdamaz. Bir kez daha çalar. HEINRICH yavaşça yerinden kalkar. Kapıya giderken müzik yavaşlar. HORVATH'a kapıyı açar. El sıkışırlar, HEINRICH başıyla hafifçe selâmlar. Arka planda trafik sesleri. HEINRICH, HORVATH'a yer gösterir.)

HEINRICH: Tam zamanında gelme nezaketini gösterdiniz.

HORVATH: Bu benim için zevk.

HEINRICH: Onca trafikte.

HORVATH: Sizin için ne yapabilirim?

HEINRICH: Nelly için. Çok endişeleniyorum ondan. Size dostça duygular beslediğini biliyorum. Belki ona... yardım edebilirsiniz.

HORVATH: Peki ama, nasıl?

HEINRICH: Doğrudan konuya girsem iyi olacak. Başını iyice belâya sokmuşa benziyor. Park etmiş bir arabaya çarpmış ve tutuklanmış. Tanrıya şükür, nasıl oldu bilemiyorum, ama içkili olduğu fark edilmemiş. Tehlikeli araba kullanmakla suçlanıyor, üstüne üstlük, bu hikâye oldukça karışık, bu onun son günlerde satın aldığı ikinci araba, kâğıtlarında da yasalara uymayan yanlar varmış. Bu tür işlerde çok umursamaz davranıyor. Tabii, yabancı dil sorunu da var... Her neyse, şimdi yıkılmış durumda. Hapse gireceğine inanıyor. Onu

yatıştırma konusunda belki bana yardımcı olabilirsiniz diye düşündüm.

HORVATH: Pekâlâ. Elimden geleni yapacağım... Nerede şimdi?

HEINRICH: Bilmiyorum. İşine gittiğini söylemişti, ama hafta boyunca oraya adımını atmadığından kuşum yok.

HORVATH: Galiba, en iyisi, bir telefon bulup hastaneyi aramak.

HEINRICH: Haklısınız, ama ben daha önce yaptım bunu.

HORVATH: Anlaşıldı.

HEINRICH: Sizin, belki onun vakit geçirdiği yerler hakkında bir fikriniz olabileceğini düşünmüştüm. Onu iyi tanıyıp tanımadığınızı bilemiyorum gerçekten.

HORVATH: İyi tanımak mı, hayır, çok iyi tanımıyorum.

(Kapı çalınır, HEINRICH, şaşırmış bir tavırla, gözlemini kaldırıp, kapıyı açmaya gider. Kırk yaşlarında birini içeri buyur eder: Gelen San Francisco Sovyet Başkonsolosu JACOB LOMAKHIN'dir. LOMAKHIN belirgin bir Rus aksanıyla konuşmaktadır. HEINRICH kendisini içeri alır.)

HEINRICH: Ödön von Horvath. Ödön, bu Jacob...

LOMAKHIN: Jacob Mironoviç Lomakhin, hizmetinizdeyim.

HEINRICH: Herr Lomakhin, San Francisco'dan geldi beni görmek için. Size ne ikram edebilirim? Ne yazık ki votkam yok, ama sanırım evde şarap olacak.

LOMAKHIN: Hayır, teşekkürler, Herry Mann, belki de sizi daha sonra arasam iyi olacak, görevim oldukça mahrem.

HEINRICH: Herr von Horvath saygın bir meslektaşımıdır. Ondan gizli saklım yok. (HORVATH'a) Herr Lomakhin Sovyetler Birliği Konsolosudur.

HORVATH: Ben gitsem iyi olacak...

HEINRICH: Hayır, hayır kalın. (Garip bir sessizlik.)

LOMAKHIN: Pekâlâ. (Elini cebine daldırır, iki kalın to-mar kâğıt para çıkarır ve masaya şaklatarak koyar.) Sovyet Hükümeti adına, Herr Mann, size Rus dilinde-ki telif ücretleriniz için bir ödeme yapmaktan zevk du-yuyorum.

HEINRICH: Ne diyeceğimi bilemiyorum.

LOMAKHIN: Bu para sizin hakettiğinizin küçük bir bölü-mü sadece. Kitaplarınız Sovyetler Birliğinde yarım milyondan fazla satılmış durumda.

HEINRICH: Olamaz.

LOMAKHIN: Evet, dediğim gibi. Belki de daha fazla. Umarım bu miktarı kabul edebilir bulacaksınız.

HEINRICH: Çok mahcubum. Ülkenizin ölüm kalım sava-şı verdiği bir sırada, siz...

LOMAKHIN (Elini kaldırır.): Rica ediyorum, lütfen. Be-nim için büyük bir onur. (HORVATH'a döner.) Herr von?

HORVATH: Horvath.

LOMAKHIN: Siz de yazarsınız...

HORVATH: Özellikle tiyatro oyunları.

LOMAKHIN: Yanlış anımsamıyorsam eğer, eserleriniz Sovyetler Birliği'nde oynanmadı.

HORVATH: Yazık!

LOMAKHIN: Evet.

(O sırada kapıda anahtar sesi duyulur, NELLY içeri girer. Kapının önünde donup kalır.)

NELLY: Polis mi?

HEINRICH (NELLY'ye doğru hızla gider.): Hayır, hayır, hayır. Ödön var sadece, bu bay da Sovyetler Birliği Konsolosu Herr Lomakhin, eşim Nelly.

(LOMAKHIN yerlere eğilir. NELLY kendisine kuş-kuyla bakar, HEINRICH kapıyı kapatır.)

LOMAKHIN (NELLY'nin elini öper.): Enchanté.

NELLY: Ne istiyor?

HEINRICH: Bize para getirdi. Rusya'daki telif haklarım.

NELLY: Ne? (HEINRICH paraları gösterir. NELLY gözle-rine inanamaz.) Tanrım. (Aniden LOMAKHIN'e doğ-ru koşar, iki yanağından öper. LOMAKHIN şaşkın, geriye bir adım atar.) Stalingrad için.

LOMAKHIN: Teşekkür ederim.

NELLY: Yaptıklarınız bir mucize.

LOMAKHIN: Alman cephesini çökerttiğimizde bunun sa-vaşın dönüm noktası olacağını düşünüyoruz.

NELLY: Tanrı bilir ya, geçen yıl hayatımın en karanlık yı-lydı, bu yıl da iyi sayılmaz. Ama siz Rusların diren-meyi başarması... bize güç verdi.

(HORVATH, NELLY'yi şaşkınca izler, LOMAKHIN ise memnundur.)

LOMAKHIN: Çok nazıksınız. Sözleriniz bizim için çok de-ğerli.

NELLY: Hayır, hayır. Biz teşekkür ederiz. Başarılarınız bizim için çok değerli. Bir içki alın.

LOMAKHIN: Teşekkür ederim, Frau Mann, ama hayır. Beni bekleyen işler var.

NELLY: Haydi, bir içkiden ne çıkar.

LOMAKHIN: Hayır, gerçekten. Çok mutluyum. İyi gün-ler.

HEINRICH: Sizi arabanıza kadar uğurlayayım.

LOMAKHIN: Hayır, hayır. Teşekkürler. Genellikle FBI'nın adamları beni izlerler. Bugün sanıyorum onla-rı atlattım. Ama, gene de, daha güvenli olsun diye ara-bayı üç blok öteye park ettim. Başınızı derde sokmak istemem. İyi günler.

(Herkesin elini sıkar. Herkesi selâmlar. Çıkar. NELLY, tomarlardan birini alır.)

NELLY: Ne kadar var?

HEINRICH: Daha sonra sevgilim. Misafirimiz var.

NELLY: Tamam, tamam. Onca parayı bir arada hiç gör-medik, nasılsın Ödön, dur yanıt verme, hemen geliyo-rum.

(Tomarı masaya atar, mutfığa gider. HORVATH, HEINRICH'e bakar.)

HORVATH: Uçuyor.

(NELLY, mutfaktan şarap dolu bir bardakla gelir.)

NELLY: Ee, Heini olup bitenleri anlattı mı size?

HORVATH: Evet.

NELLY: Siz de şimdi bana 'sizi uyarmıştım,' diyeceksiniz, değil mi?

HORVATH: Hayır. Kesinlikle.

NELLY: O halde ne diyeceksiniz?

HORVATH: Bilmiyorum. Ben... Kocanıza bakılırsa, bu iş yüzünden çok tedirgin durumdasınız.

NELLY: Tedirgin olmamam mı gerek?

HORVATH: Acaba şey... Daha doğrusu bir avukatınız var mı?

NELLY (Hoşnut): Bakın, siz en iyisi toz olup gitsenize, biz de rahat rahat şu mangırları sayalım.

HEINRICH: Nelly, bu kadarı fazla.

HORVATH: Hayır, hayır. Nelly haklı. Pek yardımcı olacağım yok zaten. (Döner, hızlı adımlarla sahnenin önüne yürür. HEINRICH ve NELLY'nin üzerindeki ışık kararır.) O gece Nelly bir tüp uyku ilacı içer. Midesinin yıkanması için acele hastaneye kaldırılır. Mahkeme önüne çıkacak hali yoktur. Heinrich işi tatlıya bağlamak için elinden geleni yaptı. Nelly'yi tedavi için Camarillo Devlet Hastanesine yolladılar.

BEŞİNCİ SAHNE

(SALKA VIERTEL'in ön odası.)

(HORVATH üzerine ışık.)

HORVATH: Yeni yılla birlikte her şey iyiye doğru gitmeye başladı. Önce mesleğim açısından. Nazi karşıtı filmler moda oldu. Brecht bir tane Fritz Lang için yazdı. Ve Siodmak Universal'da birilerini romanımı filme çekmeye ikna etti, kaç yıl önce Paris'te bir araya geldimizde bu romandan çok iyi bir film olacağını konuşup durmuştuk. Böylece, iki odalı bir ev satın alabilecek olanağa kavuştum. Savaş öncesi yapımı bir de siyah Studebaker aldım. (Sağlam, benim araba kullanma biçimime uygun bir araba); daha da önemlisi, yeni bir senaryo üstünde çalışmaya başladım, üstelik ucuz olmayan bir senaryo. Ama, bütün bunlar, hiç kuşkusuz, Hitler'in şansının terse dönmesini yaratmış o görülmemiş coşkun yanında hiç kalyordu.

(SALKA VIERTEL'in oturma odası. Oda, HEINRICH MANN'ın doğum yıldönümündekine oranla daha mütevazî görünümündedir. HEINRICH ve THOMAS MANN, BRECHT, FEUCHTWANGER ve üç dört konuk vardır. Hepsi erkektir. Bir tartışmadır gidiyordur. HORVATH, bir an izler, yüzü asılır, istemeye istemeye yanlarına, doğru gider, onlara katılır.)

THOMAS: Giriş bölümünü oldukça sert bulduğumda ısrarlıyım. Daha uygun bir giriş üzerinde anlaşmamız mümkün değil mi? Kimler olduğumuzu söylesek.

BRECHT: Mektubu okuyacak herkes kim olduğumuzu anlayacak.

THOMAS: Kim olduğumuzu değil, daha çok ne olduğumuzu.

muzu demek istiyorum.

BRECHT: Asıl sorun, Sovyetler Birliği adından söz etmek, değil mi?

THOMAS: Evet. İlk tümcede Sovyetler Birliği'nden söz etmenin ihtiyatlı olacağını sanmıyorum. Amerikalılar bundan hoşlanmayacaklar, biliyorsunuz. Ayrıca, Ruslardan söz etmek zorunda mıyız?

BRECHT (*İç çeker*): Bunu, mide bulantısı verinceye kadar tartışıp durduk. Ama söyler misiniz, Sovyetler Birliği'nden gelen bir girişimi, onun adını söylemeden nasıl yanıtlayacağız?

THOMAS: Ruslara karşı olduğumu sanmayınız. Tam tersine, soylu zaferlerini kutlamak için Kızıl Orduya dağıtılmak üzere bir plak bile doldurdum ben.

BRECHT: 'Lili Marlene' şarkısını söylemenizi yeğlerdim mutlaka.

THOMAS: Toplantımızın konusuna dönssek nasıl olur?

BRECHT: Pekâlâ, başka bir tümce kaleme almak istiyorsanız, başka bir tümce kaleme alın, biz de inceleriz. (*Sessizlik.*)

HEINRICH: 'Hitler rejimi ve ona elverişli unsurlar' sözleri. Bunlar biraz kötü ifade edilmiş değil mi? Biraz belirsiz.

BRECHT: 'Sınıflar', 'unsurlar'dan daha iyi giderdi.

THOMAS (*Başını sertçe kaldırır*): Gerçekten öyle mi düşünüyorsunuz?

HEINRICH: Ne demek istiyorsak onu diyelim! 'Hitler rejimi ve iş çevreleri'.

THOMAS: Bunun gerekli olduğunu sanmıyorum gerçekten. Madison-Square'deki söylevimden önce Başkan Yardımcısı beni takdim ettiğinde, çok açık konuşmuştu: şey konusunda herhangi bir eleştiri...

HEINRICH: Pekâlâ, pekâlâ.

THOMAS: Bu ülkenin konuklarıyız, Heinrich. Ölçülü olmak nezaket icabıdır.

BRECHT (*Mırıldanır*): Tanrı yardımcımız olsun.

THOMAS: Şuna ne dersiniz: 'Hitler rejimi ve canı taraftarları'?

HEINRICH: Tümceyi bitir. (*Sessizlik.*)

HORVATH: Hanımları çağırırsak? Ne dersiniz?

BRECHT: Neden?

HORVATH: Bu işi on dakikada bitirir onlar. (*Sessizlik.*)

THOMAS: Şimdi. Sanırım, kimse buna itiraz etmez. 'Müttefiklerin zaferinin yakın olduğu şu anda, biz aşağıda imzası olan Alman yazarlar...'

HORVATH: Alman?

BRECHT: Yazarlar? (*Duraksama.*)

THOMAS: 'Biz aşağıda imzası olan Alman dili yazarları, sanatçıları ve bilim adamları kamuoyuna aşağıdaki açıklamayı yapmayı kendimize görev sayıyoruz.' Nasıl?

BRECHT: Harika.

THOMAS: Karşı koyan? (*Sessizlik.*) Girişteki sert havayı yumuşatıyor sanıyorum. Size de öyle gelmiyor mu? Pekâlâ, Horvath, mademki hanımları çağırmak için bu denli sabırsızsınız, çağırın o halde. Biz de onlara bu konudaki düşüncelerini sorarız.

(HORVATH, *odadan çıkar.*)

HEINRICH: Biliyor musunuz ne düşünüyorum, Tommy? Onca uğraştan sonra dağ fare doğurdu.

(THOMAS'ın kolları çatılır, ama hemen yanıtlar.)

THOMAS: Fareler de işe yararlar. (HORVATH, NELLY, KATIA MANN, HELEN WEIGEL, SALKA VIERTEL, ve MARTA FEUCHTWANGER'le birlikte girer. Mırıldanarak selâmlaşmalar. THOMAS, boğazını temizler, kâğıdını alarak ayağa kalkar.) 'Müttefiklerin... (NELLY'nin attığı kahkahayla THOMAS'ın sözü kesilir. THOMAS, bembeyaz kesilmiş, bakar.)

NELLY (*Kâğıdı işaret eder.*): Dört saatte yaza yaza bunu mu yazdınız, Tanrım, yazar mı diyorsunuz siz kendi-

nize?

THOMAS: Nelly, lütfen. (NELLY zorlukla kendini toplar. Sessizlik. THOMAS boğazını temizler, yeniden başlar.) 'Müttefiklerin zaferinin yakın olduğu şu sırada...'

(Işığın hafıflediği, THOMAS'ın sözlerinin de kaybolduğu sırada, HORVATH sahnenin önüne süzülür.)

HORVATH: Burama kadar gelmişti. Hatta daha da fazla. Ben de, o okurken, ortalıktan kaybolmayı fırsat bildim. Elli adım uzaklaşmadan deliler gibi gülmeye başladım: Mektubu imzalamayı unutmuştum...

ALTINCI SAHNE

(HORVATH'ın oturma odası.)

(Sahnenin önünde duran HORVATH'ın üstüne ışık.)

HORVATH: Ertesi sabah tam yatağımdan kalkmışım ki kapı hızlı hızlı vurmaya başladı.

(Hızlı hızlı kapı vurulur. Işıklar HORVATH'ın oturma odasını aydınlatır. HORVATH iç çekerek kapıyı açmaya gider. BRECHT girer. Büyük bir bez afiş açar ve onu görülebilir bir yere asar. Sahne boyunca afiş orada kalır. Afişte şu yazı vardır: 'İKİ ARKADAŞ OYUN YAZARI YOL AYRIMINDA'. HORVATH, bir an yan yan, sonra BRECHT'e soru sorarcasına bakar.)

BRECHT: Yaşlı solucanın son numarasını asla tahmin edemezsin!

HORVATH: Yaşlı solucan da kim?

BRECHT: Bu sabah Feuchtwanger'e telefon edip imzasını geri almış.

HORVATH: Thomas Mann mı?

BRECHT: Yazarlar, kısaca şunu söylemek için toplandık: Hitler Almanya değildir. Arkadaşlarımızı başkaldırmaya çağırıyoruz. İyi, güzel. Sonra bu tohuma kaçmış yaşlı kız kalkıyor, saatlerce uğraştıktan sonra metni şu hale getiriyor: Bizlerin ya da çoğumuzun, daha doğrusu burada bulunanların çoğunun görüşü Hitlerin ila da her yönden bütün Alman halkıyla aynı şey demek olmadığıdır; bizim düşüncemize göre, Almanların kendileri bunu bütün dünyaya göstermeliler, tabii, kimseyi gücendirmeden, hele kesinlikle aralarına

hiçbir komünist almadan yapmaları bunu... Sonra da ertesi sabah kalkıyor, diyor ki, o mektup var ya, biraz sert kaçtı, en iyisi benim adımlı çıkarın oradan.

HORVATH: Bir neden gösterdi mi?

BRECHT: Anlaşılan, Roosevelt bütünüyle çılgın bir düşünceye kaptırmış: savaş sonrası kapitalist bir Almanya'ya Thomas Mann ideal bir cumhurbaşkanı olabilir miş. O, tabii, utangaç bakire cıvıllarıyla Almanya'ya dönmeyi reddettiği izlenimi vermeye çalışıyor. Ama, gerçek olan şu ki, Dışişleri Bakanlığıyla herhangi bir sürdürmeye girmeyi korkuyor. Böylece de Alman halkıyla dayanışma içinde bulunduğumuzun açıklanmasını erken görüyor. İleride, ne gibi korkunç şeylerle karşılaşacağımızı kimse bilmiyor çünkü.

HORVATH: Haklı bir görüşe benziyor.

BRECHT: Sen de öyle mi düşünüyorsun? Bana göre bütünüyle saçma bunlar.

HORVATH: Alman halkının sorunu sanıldığı kadar açıklık kazanmış değil: Her şeye karşı büyük çoğunluğuyla Hitler'e oy vermedi mi?

BRECHT: Seçim denilen şeyi pek tutmadığını biliyorsun.

HORVATH: O, başka bir sorun.

BRECHT: Yo, hayır, eğer ben Almanlardan kuşku duyuyorsam, bunun nedeni, yirmi SS tümeni tarafından zorlanmaksızın Thomas Mann'ın kitaplarını otuz yıl boyunca okumuş olmalarıdır.

HORVATH: Thomas Mann'ı suçlamak için hiçbir neden yok. Tek şey, kendi görüşlerine inanması.

BRECHT: Bu arada sen de imzalamadan tıydün.

HORVATH: Kahve?

BRECHT: Elbette.

(HORVATH bir fincan alır, kahve koyar, BRECHT bir puro yakar. Ayağa kalkar. Kahve fincanını alır, şeker koyup karıştırır.)

HORVATH: Bu iğrenç puroları nasıl içebiliyorsun?

BRECHT: Bu purolar mı iğrenç? *Capitan Corona* bunlar. New York'tan getirttim.

HORVATH: Yani bunları kendin seçtin içmek için, öyle mi?

BRECHT: Evet. Benim üretim aracımı bunlar.

HORVATH: Şu sırada işlerin yolunda mı? Fritz Lang'la yaptığın filmi gördüm. İyi şeyler var içinde.

BRECHT: Bok gibi bir film. İçine ettiler.

HORVATH: Nasıl yani?

BRECHT: Birincisi Fritz Lang'la çalışmak gerçek bir işkence. Evet işkence. Konuştukları dili bilirsin, her önerimi 'Bu satar' ya da 'bu satmaz' diye yanıtıyor. Öyle ki, sonunda ona şunları söylemek zorunda kaldım: 'Bak, dedim. Bu allahın cezası ülkede sanatçıları altınla kaplanmış duvarlar arasına hapsederler. Ama her ağzımı açtığımda bu gerçeği bana anımsatman gerekmez. İkincisi, jenerikte dolandırdılar beni. Ne denli katliam yapsalar da sonunda film 'benim' filmimdi. O kadar ki senaristler kataloğunu toplattırmak zorunda kaldım. Haftalar boyu onlarla, bu ahlaksızlarla sırf aynı salonda bulunmak bile midemin ağzıma gelmesine yetmişti. Üçüncüsü ve daha da beteri, ayhlığını da dolandırdılar.

HORVATH: Gene de üç beş kuruş geçti eline?

BRECHT: Evet, yeni bir pantolon alacak kadar.

HORVATH: Bir de Buick.

BRECHT: Ne demezsin, tam bir külüstür. (*Sessizlik.*) Siodmak'la olan filmin ne âlemde?

HORVATH: Çuvalladı. Nazi karşıtı filmler, açıkçası, bitti. Siodmak da *Drakula'nın Oğlu* filmini yapıyor.

BRECHT: Anladın ne demek istediğimi? Tiyatroda da durumlar hiç parlak değil. Her yerde aynı dolduruş.

HORVATH: Tiyatroda hiç tanıdığım yok.

BRECHT: Bütünüyle ilkel yöntemlerle çalışıyorlar. Birinin aklına bir şey esiyor. Örneğin Ben Hecht'i alalım.

Adam, tüm yapımcıların kapısını aşındırıp onlara hikâyesini anlatıyor. Onlar da, 'Harika bu, Ben, benden bin dolar, yaz,' diyorlar. Düşünebiliyor musun? Şimdi git de onlara kolektif tiyatrodan söz et. Timarhane kaçını gibi bakarlar suratına.

HORVATH: Geçen gün kolektif tiyatronun çok iyi bir tanımını duydum: Kolektif tiyatro, belli bir konu üstünde, karşılıklı samimi, etraflıca ve demokratik tartışmalardan sonra Brecht ne dediyse onu yapan bir grup oyuncu ve teknisyene verilen addır.

BRECHT: Öyle mi, kim dedi bunu sana?

HORVATH: Anımsamıyorum.

BRECHT: Pekâlâ, bir bakalım. Sahneye koyma denince kim geliyor akla, bir Chaplin, bir de ben. (BRECHT, cebinden bir kâğıt çıkarır.) Şimdi, imzalıyor musun? (Kâğıdı HORVATH'a uzatır.) İmzalıyor musun onu söyle.

HORVATH: Geçen akşam gerçekten unutmuşum imzalamayı. Çıkmak istiyordum oradan sadece. Ama şimdi... benim bu konudaki düşüncelerim kimseyi ilgilendirmez. Beni bile ne düşündüğüm ilgilendirmiyor. (Kâğıdı gerisin geriye BRECHT'e uzatır.)

BRECHT: Su koyveriyorsun yani.

HORVATH: Hayır. Yararını görmüyorum. Kendini beğenmişlik ve anlamsız gibi geliyor bana.

BRECHT: Hiçbir şey yapmamak onlardan yana olmak kadar nefret uyandırıcıdır.

HORVATH: Biliyorum. Bu kâğıt parçasını imzalamayı reddetmekten çok daha kötü şeyler yaptım. Ama bu beni ilgilendirir, öyle değil mi?

BRECHT: Bütün bunlar senin hakkındaki kuşkularımı doğruluyor. Ve şimdi senin gibi yetenekli birinin neden salt berbat oyunlar yazdığını anlıyorum.

HORVATH: Ah, öyle mi?

BRECHT: Bu, isyan ettirici bir edilgenliktir. Sen, tiyatro-

da salt dünyanın yansıtılmasının yetmediğini, onu değiştirilmesini gerektiğini anlamaya yanaşmayan ta-kımdansın.

HORVATH: Halkı ve onun zekâsını küçümsüyorsun. Ders dinlemek istemiyorlar. Söylev istemiyorlar. Gün boyu neleri yapmaları gerektiğiyle kafalarını şişiren insanların, bir de akşamları tiyatroya gidip aynı şeyleri dinlemelerini bekleyemezsin. İnsanlar kim olduklarının anlatılması için gidiyorlar tiyatroya.

BRECHT: Kolaycı bir çözüm bu.

HORVATH: Hayır, kolay olan, yalandır; zor olan, gerçektir.

BRECHT: Metafiziginle kafa ütüleme! Bu ülke metafizik ülkesi değil. Bu ülke ruhun cenaze alayı. Kafa sağlığını korumak için şu sıralar ne yapıyorum biliyor musun? *Komünist Manifesto*'yu altı ölçülü dizeler haline getirmeye çalışıyorum. Bu cehennem deliğinde saf dizeler haline getirmeye çalışıyorum. Bu cehennem deliğinde saf akılla bir temasım olsun diye, çünkü burada gariplik normallik.

HORVATH: Söyler misin insanlık sevgisi neden hep bu derin birey nefretiyle birlikte oluyor? Bu konuyla ilgili bir kuramın var mı? Benim, tam tersine, garipliklere zaafım var. Sovyetler Birliği'ni ziyaret ettiğine göre zihnimi kurcalayan bir soru sorabilirim sana: Orada travestilerin, kadın kılığında dolaşan erkeklerin durumu nasıl?

BRECHT: Kapitalizmin böylesine zırtopça övülmesini hayatımda duymadım! Travestilere layık bir ulus mu senin istediğin?

HORVATH: Neden olmasın?

BRECHT: Vay be!

HORVATH: Ayrıca, uygar olmak demek, başkalarının acılarına duyarlı olmak değil midir?

BRECHT: Uygarlık, burjuvaların kendi üstünlük duygula-

rını korumak için yemeği üç çeşit çatalla yemek, dört çeşit şarap içmek türünde aşağılık bir hilesidir.

HORVATH: Hayır züppeliktir, o başka bir şey.

BRECHT: Dinle, görmem gereken insanlar var. Bütün gün burada dikilip laf tartışmam.

HORVATH: Birbirimizin farklı yanlarımıza saygılı olma konusunda anlaşalım en iyisi.

BRECHT: Bu hafta duyduğum en sıkıcı teklif bu. Sen, hoşuna gidiyorsa benim farklı yanlarıma saygı duy. Ben seninkilerden nefret ediyorum.

HORVATH: Kaybetmeyi sevmiyorsun.

BRECHT: Kaybetmedim, ama değil mi? İkinci olmayı sevmem.

HORVATH: Bu çok Amerikanca!

BRECHT: Ben gidiyorum. (Kapıya doğru yürür.)

HORVATH (Bez afişi gösterir.): Şu şeyi de birlikte götürmeyi unutma.

(BRECHT, afişi söker, sarıp sarmalar ve gider.)

O günden sonra onu bir daha hiç görmedim.

(Sahnenin önüne doğru yürür, ışıklar kararıyor.)

YEDİNCİ SAHNE

(HEINRICH MANN'ın salonu aydınlanır. NELLY koltuğa yığılmıştır, korkunç görünür. HEINRICH çok yaşlı ve bitkin görünmektedir. HORVATH girer, sandalyeye oturur. Bir an sessiz otururlar.)

HEINRICH: Bitkinim, ne yapacağımı bilmiyorum.

HORVATH: Pek iyi anlayamadım, tam ne oldu?

HEINRICH: O... Nasıl desem... Biliyorsunuz... Araba ehliyeti...

NELLY: Sen söyleyene kadar, ben söyleyeceğim.

HEINRICH: Çok iyi.

NELLY: Burada deli olacağım. Birini görmem gerekiyor du mutlaka. Geçen hafta gitmek için bir araba kiraladım ve yola koyuldum. Dönüşte bir kavşakta başka bir arabaya bodoslama bindirdim. Suç bütünüyle ben-deydi. Test yaptılar ve sarhoş olduğumu söylediler. Doğruydı bu. Zaten arka koltukta da bir kasa şarap vardı. Pazartesi mahkeme önüne çıkıyorum.

HORVATH: Aman, Tanrım.

NELLY: Beni içeri tıkacaklar. Biliyorum.

HORVATH: Hayır.

NELLY: Nereden biliyorsun?

HORVATH: Hayır, eminim.

NELLY: Bu yerde kendimi hapiste hissediyorum. Benim için bu şehir koca bir açık hava hapisanesi zaten. Hakikisine nasıl dayanırım, söyler misin?

HORVATH: Hemen sonuçlar çıkarmaya kalkmayın, Nelly.

HEINRICH: Ben de aynı şeyi söylüyorum hep. Hemen sonuç çıkarmaya kalkma.

NELLY: Sonuç bana çıkıyor.

HORVATH: Haydi, birlikte kafa kafaya verelim. Bir çözüm yolu bulacağımızdan kuşkusuz.

HEINRICH: Çözümler vardır, kuşkusuz.

NELLY: Papağan gibi onun söylediklerini yineleyip durma, Heini, başımı ağrıyorsun.

HEINRICH: Kardeşim, Başkan'a çok yakın, bunu unutma.

NELLY: Ödön, kendime çok genç bir sevgili buldum.

HEINRICH: Özürlü dilerim. *(Ayağa kalkar, odadan çıkar.)*

NELLY: Buraya asla gelmemem gerekirmiş, asla. Hepsi bana bir pislikmişim gibi davranıyor, hepsi. Sizin dışınızda, Ödön. Tabii, hepsi Heinrich'in de dışında. Ona layık olmadığımı sanıyorlar.

HORVATH: Bu doğru değil. İnanın.

NELLY: Berlin dışında, hiçbir yerde mutlu olmadım zaten. Başkalarıyla ilgilenmiyordum. Bütünüyle boşveriyordum. Kendime içki ikram ediyordum. Akşamları da ne istersem onu yapıyordum. Asla bırakıp gitmem gerekirmiş.

HORVATH: Niyé peki?

NELLY: Benimle Heini kadar nazik olan bir kimseye hiç rastlamamıştım. Birdenbire benim için önemli olan şeyin bu olduğuna karar verdim, onu bulmaya geldim.

HORVATH: Doğru yapmışsınız, inanın.

NELLY: Hayır, hayır, çünkü nezaket, sadece bu yeterli değil, Ödön. Nezaket... her şey değil, bazan yetmiyor.

HORVATH: Anlıyorum.

NELLY: Bu adamdan vazgeçemem. Şey olsa bile... ve... biliyor musunuz... Ne demek istediğimi anlıyorsunuz... Söz konusu olan şey bu değil.

HORVATH: Evet.

NELLY: Ken... kendimi aşağılamak...

HORVATH: Yapmayın.

NELLY: Ama vız gelir.

HORVATH: Evet.

NELLY: ...kabalığı ve umursamazlığı.

HORVATH: İzin vermeyin buna, başka birini bulun.

NELLY: Biliyor musunuz, bir zamanlar herkes arzularını beni, evet herkes...

HORVATH: Bundan kuşkusuz yok.

(Ona elini uzatır.)

NELLY: Bana yardım edin.

(HORVATH uzanan eli tutar. Sessizlik. Işıklar hafifler. Bir süre sonra, eli bırakır ve kalkar, sahnenin önüne doğru yürür. Üstüne spot ışık düşer.)

HORVATH: Ona yardım edemezdim. Kimse yardım edemedi ona. Gitmeden önce, Heinrich, Nelly'nin kullandığı uyku haplarının tümünü attığını söyledi. Oysa...

(HORVATH konuşurken, NELLY HEINRICH'in çalışma masasına kadar gider. Sürahiden bir bardak su doldurur, bir çekmecedan bir hap şişesi çıkarır, avuç avuç yutar hepsini, şişeyi kâğıt sepetine atar, yere iki büküm kıvrılarak yatar. Yine hep o aynı bıktırıcı sahne. Ama bu kez bir farkla.)

(HEINRICH odaya girer, NELLY'ye doğru koşar, diz çöker. HORVATH'ın anlattıkları doruk noktasına çıkarken, ışıklar da yanıp sönmeye başlar. HEINRICH'in NELLY'nin bedeniyle uğraştığı görülür, korkunç bir dans ediyordusuna ona sarılarak ayağa kaldırmaya ve odanın öbür yanına sürüklemeye çalışmaktadır.)

(Onu bir taksiye bindirip en yakın hastaneye götürür. Ancak, Noel arifesidir, hastane doludur. Üzerinde para bulunmayan, sefil görünümlü bu yaşlı yabancidan hoşlanmamışlardır, yazdığı cheki de kabul etmezler. Bunun üzerine, bir başka taksi çağırarak, bir başka hastanenin yolunu tutar. Orada da binbir özürle yine

aynı biçimde karşılanır. Ona daha fazla şansı olabileceği bir üçüncü hastane öğütlerler. Taksiye, nasılsa, beklemesini söylemiştir, vâkit geçirmeden üçüncü hastaneye koşarlar. Orada çok nazik karşılanır: Ona Nelly'nin az önce öldüğünü söylerler.

(Işıkların yanıp sönmesi kesilir. HEINRICH ile NELLY yok olur. Işık HORVATH'ı aydınlatır.)

Birkaç hafta sonra Roosevelt'i destekleyen bir toplantıya gittim. Amerikan yurttaşlığına geçen Thomas Mann söz aldı. Vantrilog bir bayan ile Rosenthal adında bir Çinli üstüne bitip tükenmez bir hikâye anlatan bir hokkabaz arasına sıkışmış kalmıştı. Konuşması, bu her ikisininkinden de daha az alkış toplamıştı. Buna karşın, Amerika'nın onu bağrına bastığı rahatlıkla söylenebilirdi. Ve o günden bu yana Amerika deyince iki görüntü belirir gözümün önünde; birincisi, bütünüyle gerçek bir görüntü: pırl pırl bir parkın orta yerindeki beyaz kürsüsünde Thomas Mann. Öbürü ise, acil servis sorumlusuna ölmek üzere olan karısıyla ilgilenmeleri için ağlayarak yalvaran, üstü başı kumuk içindeki Heinrich.

(Sessizlik.)

SEKİZİNCİ SAHNE

HORVATH: Sonunda savaş bitmişti... Biz kaybetmiştik...

Şans eseri bir cinayete kurban gitmemiş olan bizlerin, ülkemize dönüp dönmeyeceğimize ve şans eseri bizler, bir cinayete kurban etmemiş olan kimselerle barışıp barışmayacağımıza karar vermemiz gerekiyordu. Çoğumuz kalmayı tercih etti. Ben tepede, pembe boyalı, çiftlik stili, küçük bir evde yaşıyordum. İçinde ancak daireler çizerek yüzebildiğim küçük bir yüzme havuzum, daha doğrusu bir su çukurum bile vardı. Amerika'yı her zaman sevmiştim. Her şeye karşın, Amerika'nın o trajik masumiyeti her zaman büyülemiştir beni. Ancak, bizi saran savaş sonrasının iyimsiz havası yakında dağılacaktı. Hollywood'da her yerde davasını, savaş çabalarını ve zaferi kazanmış müttefiklerimizi savunanlar, kendileri de büyük bir şaşkınlık içinde, aslında, birer acemi anti-faşist, gizli kızıl casus, yıkıcı, hatta (fısıldar) komünist olduklarını gördüler.

(Tam bu sırada 'America, the Beautiful' çalmaya başlar; ancak, az sonra 'Enternasyonal'e dönüşür. HORVATH, dişlerini göstererek güler.)

Oportünistler gizlendikleri dağlardan inmişlerdi, Düzmece alt komisyonlar etrafta bitmeye başlamıştı. İdealistler dağarcığına gönderilmek isteniyordu! Nixon keşfedilmişti. Tuhaf ve gülünç şeylere düşkünlüğümü böylece bütün bütüne gideriyordum. (Müzik kesilir.) Tabii ki, önüne ilk çıkarılacaklardan biri... (BRECHT üzerine projektör, purosunun dumanları arasında BRECHT) Bertolt Brecht'ti. (30 Ekim 1947

duruşmasının banda alınan sesleri.)

ROBERT E. STRIPLING'İN SESİ: *Mr. Brecht, did you ever make application to join the Communist Party?*

BRECHT: *Eee, I do not understand, eee... the quest... eee, the question. Did I make?..*

ROBERT E. STRIPLING'İN SESİ: *Have you ever make application to join the Communist Party of any country?*

BRECHT: Hayır, hayır, hayır, hayır, hayır, hayır... asla.
(BRECHT'in üzerindeki ışık söner.)

HORVATH: Onları bir güzel atlattı. Ve ertesi gün uçağa atlayarak Avrupa'nın yolunu tuttu. Amerika'yı bütünüyle terk ediyor, krallığına dönüyordu. Thomas Mann, Mccarthy'cilerin budalalıklarından bezmişti. Dönmek için İsviçre'yi seçti. Böylece Avrupa kültürünün yazgısını uygun bir yükseklikten denetleyecekti. Heinrich'e gelince, Doğu Almanya ona Güzel Sanatlar Akademisi Başkanlığını önerdi. Ona veda etmek istiyordum, onun için arabayla Santa Monica'ya, Nelly'nin ölümünden sonra onu buldukları küçük apartmana gittim. Onu eşi benzeri olmayan bir yanılsama içinde gömülmüş buldum.

DOKUZUNCU SAHNE

(HEINRICH MANN'ın küçük apartman katı aydınlanır. 78 yaşına basan HEINRICH, sahnede son görüldüğünden bu yana inanılmaz ölçüde yaşlanmıştır. Yine de keyfi yerinde sayılır. HORVATH girer.)

HEINRICH: Kuşkusuz, onur payı daha büyük, ama bir hayli resmi iş de olacak. Beni tedirgin eden bu.

HORVATH: Her şey yolunda gidecek. Eminim.

HEINRICH: Ama, her şeye karşın, Doğu Almanya Başkanlığı reddedilecek bir şey değil.

HORVATH: Ben sanıyordum ki...

HEINRICH: Benden Hitler ve Hindenburg'a karşı 1932 seçimlerine adaylığımı koymamı istemişlerdi. Reddetmiştim. Yazarların politikaya burunlarını sokmaktan başka yapacakları şeyleri bulunduğunu düşünüyordum. Yanılmışım... Ama bu sefer güçlükleri göğüslemem gerekiyor.

HORVATH: Anlıyorum.

HEINRICH: Milyoner olduğumu söylüyorlar. Ancak, Doğu Alman markıyla. Milyoner ölmek hiç de fena değil.

HORVATH: Öyle.

HEINRICH: Beni üzen tek şey, Walter Ulbricht'le çalışmak zorunda kalmam; iğrenç küçük bir kurbağa. Küçük bir masanın çevresindeyken birdenbire size masanın ahlında ördeklerin yüzdükleri, küçük bir gölet olduğunu açıklar. O denli ısrar eder ki, siz de sonunda pes edip, evet dersiniz; bir başka açıdan bakıldığında, bu masa bir ördek göletini andırmaktadır.

HORVATH: Şimdi kendisi partinin başında...

HEINRICH: ...Daha da hoşgörüsüz olacaktır. (Gülümser,

sonra suratı yeniden asılır.) Yeniden göçmenlik karabasanları mı bekliyor beni, ne dersiniz?

HORVATH: Siz de mi? Anlatın hele.

HEINRICH: Berlin'de uyanıyorum. Beni tanıyorlar, tutukluyorlar, götürüyorlar...

HORVATH: Benim karabasanlarım hep Viyana'da geçiyor: Anadilimi konuşamıyorum, ceplerim dolarla dolu, hiçbir şeyi tanıyamıyorum.

HEINRICH: Dönmeye korkuyorum.

HORVATH: Bu anlaşılıyor.

HEINRICH: Size karımdan, ilk karımdan ve kızımızdan söz etmiş miydiniz?

HORVATH: Evet...

HEINRICH: Onları toplama kampına yolladılar. Sadece benim karım ve kızım oldukları için. Başka neden yoktu.

HORVATH: Biliyorum.

HEINRICH: Mimi, özgürlüğüne kavuştuktan hemen sonra öldü. Ama kızım... Theresienstadt'da geçen yıllar, onca yıl... Onu gördüğümde ne diyeceğim? (*Sessizlik.*)

HORVATH: Sizi suçlayamaz, eminim.

HEINRICH: Bizim şansımız nereden geliyor? Düşlerimde kuyruklar görüyorum hep, Marsilya Konsoloslugu önünde bekleyen kuyruk yapmış çaresiz insanlar. Bütün gün bekleyip durduktan sonra, dönüp gidiyorlar. Bizler kurtulmayı başardık. Neden? Yazarlara bu ayrıcalık neden?

HORVATH: Bilmiyorum, bilmiyorum. (*Sessizlik.*)

HEINRICH: Yaşam, tüm sevdiklerim için çok acı oldu. İki kızkardeşim, Nelly, yeğenim Klaus, hepsi canlarına kıydılar. Sizce niye acaba? En inanılmaz olanı, bilmiyorum, size daha önce anlatmış mıydım? Kızkardeşim Carla öldüğünde. O tarihte hayatta en sevdiğim varlıktı. Tirollerde bir gezintideydim. Birdenbire beni

çağırdığını duydum. Çan sesi gibi net. 'Heinrich, Heinrich,' diyordu. Otele döndüğümde bir telgraf buldum. Koca bir alayı zehirlemeye yetecek kadar siyanür almış. Ses onun sesiydi, biliyorum. İnanılması güç, ama gerçek olduğuna yemin ederim.

HORVATH: Hayır. Kolayca inanabilirim.

HEINRICH: O günden bu yana, tüm yaşantımı çok uzaklardan gelen çağıklar duyduğum sanısıyla geçirdim. Ve ben hiçbir şey yapmıyordum. Öyle sanıyorum ki Nelly, Avrupa'da kalsaydı eğer, hâlâ yaşıyor olacaktı. Orada kalamazdı tabii. Yahudi olduğunun ortaya çıkmasından öyle korkuyordu ki.

HORVATH: Yahudi mi?

HEINRICH: Ah, evet... Kröger, kayınbabasının adıyla. Gerçek babasının adı, Noa Tropelowitz'di. Polonya Yahudisiydi. (*Sessizlik.* HORVATH şaşkın başını sallıyor. Hafiften müzik sesi gelir: 'Und Songst Gar Nichts') Onu terk ettimdi, birbirimize elveda demiştik, benim için o, harika olduğu kadar acı bir anıydı. Bando'daki büromda çalışıyordum. Çalışma masamın üzerini güneş aydınlatıyordu. Arkamdaki odada birşeylerin kımıldadığını duydum. Döndüm. Oradaydı. Danimarka yoluyla kaçmıştı ve oradan Fransa'ya kadar gelmişti. Sanıyorum bahşişlerden bir yana koyduğu parayla. O zaman da genç sayılmazdım. Hiç kimse bana böylesine güzel bir armağan vermemişti. (*Konuşmayı keser, uzaklara bakar. Bir an sonra HORVATH ayağa kalkar, sahnenin önüne doğru yürür.*)

HORVATH: Bir saate yakın bana Nelly'den söz etti. Sonra ben ayrıldım. Kendimi çok hüzünlü hissediyordum. Hiçbir zaman benim olmayan bir şeyi kaybetmişim sanki.

(HORVATH konuşmasını sürdürürken, HEINRICH kalkar, kadın giysileriyle dolu olan bir dolabı açar. Eliyle giysileri okşar. Sonunda NELLY'nin kırmızı

bluzunu seçer. Yatağın yanına gider, bluzu yatağa serer. Sonra, yatağın yanına çöker, yüzünü bluzaya göster. Bir yanağı bluzun üzerinde, gözleri yuvalarından fırlamış, kolları açık, öylece kalakalır, kımiltısız. Işık, bu görüntü üzerine giderek azalır.)

Avrupa'ya hiç geri dönmedi. İki ya da üç hafta sonra, Puccini'yi -aziz Puccini- dinledikten sonra yattı. Ve hiçbir zaman uyanamadı.

(Işıklar azalır, yalnızca HORVATH'ın üzerinde bir spot ışık kalır.)

30'lu yıllar, Thomas Mann'ın damadının dediği gibi, 'aşâğılık bir on yıldır'; ama, 50'li yıllar daha da beterdi. Hazırlanan kara listeler, tahmin ettiğim gibi, hiç de geçici bir olay değildi. Kurumlaşmıştı. Amerikalı meslektaşlarımız da, tıpkı savaş öncesi Avrupa'sında bizim olduğumuz gibi, birbirlerini yiyorlardı.

ONUNCU SAHNE

(HELENE SCHWARTZ'ın apartmanı.)

(Tam sözlerini bitirmek üzere olduğu bir sırada, HELEN SCHWARTZ, solgun, biraz da bitkin ışık çemberine girer. HORVATH ona sarılır. Işık HELEN'in apartmanını aydınlatır. HORVATH yavaşça HELEN'i oraya yöneltir. Kent giysileri içindedir: kostüm ve şapka. HORVATH ona büyük ve buzlu bir viski doldurur. HELEN dalgın bir biçimde çevresine bakınır, şapkasını çıkarıp bir sandalyenin üzerine fırlatır. HORVATH, ona viskisini verir. HELEN, viskidenden esaslı bir yudum alır. Bir anlık sessizlikte HELEN'in elleri içindeki buz parçasının sesi duyulur. Sende-ler. Sandalyeye oturur.)

HORVATH: Bitti.

HELEN: Söylemiştin.

(Bir yudum viski daha içer.)

HORVATH: Sevinmedin mi?

HELEN: Elbette. Ama günler, geceler boyu giderek artan korkularla kendini hazırlıyorsun ve sonra iş iki dakikada bitiyor. Mesleğine son vermeye kalkışıyorlar, saymıyorsun az çok uğraşacaklar seninle. Oysa sana öyle bir hiçmişin gibi davranmakla üstelik hakaret ediyorlar.

HORVATH: O değil. Beşinci maddeyi kullananlardan bıkmışlar. Dinledin öbürlerini ne dediler: 'Benim suçlanmamda kullanılabileceğinden, bu soruyu yanıtlamıyorum.' Bütün gün bu nakaratı dinlemekten bıktılar.

HELEN: O halde başkalarının işine burunlarını sokmasınlar.

HORVATH: Elbette. Haklısın. (Sessizlik. HELEN otu-

rur. Bardağını elinden bırakır. Yavaş, düz bir sesle konuşur.)

HELEN: Artık hiçbir zaman iş bulamayacağım.

(HORVATH, önünde diz çöker, onu kollarına alır.

HELEN'in gözünden yaşlar iner.)

HORVATH: Bulacaksın, tabii ki.

HELEN: Hayır. Bak, Fox'ta dinlediler bile beni. Komisyon önüne çıkacağımı öğrenince, kapı dışarı ettiler.

HORVATH: Kimseyi ele vermeyeceğini anlamış olmalılar.

HELEN: Tanrım, ele verenler var, demek. Bu nasıl olabilir?

HORVATH: Yüzme havuzunu, hizmetçiyi, golf kulübü kartını, kadınları elden kaçırmamak için.

HELEN: Ama dostlarını ele vermek... Tanrım *(HORVATH, onu öper.)*

HORVATH: Yaptıklarına hayranım. Cesursun. *(Ayağa kalkar, birkaç adım atar.)* Şimdi ne yapacaksın?

HELEN: Bilmiyorum.

HORVATH: New York'a dönecek misin?

HELEN: Ne yapmak için?.. Elimde tek kalan sensin. *(Sessizlik.)*

HORVATH: Senin bugün yaptığını, ben...

HELEN: Evet?

HORVATH: Kendimle kıyaslıyorum ve...

HELEN: Neler söylüyorsun?

HORVATH: Hayır. Söylemem gerek. *(Derin iç geçirir.)* 1934'te Alman Yazarlar Birliğine üye olmuştum.

HELEN: Evet, ne olmuş... *(Yüzü değişir.)* 39'da mı?

HORVATH: Evet. Yani, Nazi Yazarlar Birliğine.

HELEN: Ben... Anlamıyorum. Neden?

HORVATH: İş bulmak için, yayınlanabilmek için üye olmak gerekliydi.

HELEN: Evet. Anlıyorum.

HORVATH: Hayır, anlamıyorsun, çünkü hepsi bu değil.

Yemin ederek, geçmişimde hiçbir Yahudi akrabam olmadığını da açıklamam gerekti. Ayrıca, politik hiçbir sakıncam bulunmadığımı doğrulayacak bir de kefile ihtiyaç vardı.

HELEN: Bütün bunları anlatman gerçekten gerekmiyor.

HORVATH: Tam tersine, anlatmam gerek. Daha beterini de yaptım. Politik olarak güvenilebilir olduğuma kefil olacak tanıklar bulmam gerekiyordu. Başyapıtı *Adolf Hitler ya da İradenin Yolu* adlı bir kitap yazmış olan bir budala profesöre başvurdum. İmzaladı... çok uygun düştüğümü söyledi. *(Sessizlik.)* Görüyorsun işte, ulusunun yüzünü ben de çizmelerimle çignedim. *(Uzun sessizlik.)* Kendimi savunmak için söyleyeceğim tek şey, hiçbir zaman üyelik aidatı ödemediğimdir... Beni kapı dışarı etmeleri iki buçuk yıl sürdü, bütün bu süre içinde bok gibi şeylerden başka bir şey yazamadım.

HELEN: Böyle bir şeyi nasıl kabul edebildin, anlayamıyorum?

HORVATH: *Venedik'te Ölüm*'ü okudun mu?

HELEN: Evet, tabii.

HORVATH: Biraz onu andırıyor. Vebadan kırılan kentten kendimi koparamıyordum. Ama beni kente bağlayan güzellik ve saflığın büyüğü değildi. Tam tersine... Beni oraya bağlayan kabalık, budalalığın zaferi, çirkinlikti. *(Sessizlik.)* Hayır, hiçbir özürüm yok. *(Duraksama.)* Bunu sana daha önce söylemeliydim. *(HELEN başını sallar.)* Yıllar yıllar var ki bu taşı yüreğimde taşıyorum. *(HELEN kalkar, bir süre odanın içinde kararsız dolaşır. Sonra, gider HORVATH'ın yanına oturur, koluna girer.)*

HELEN: Hiçbir şey fark etmez.

HORVATH: Eder.

(HELEN başını yana sallar yine, HORVATH'ı öper. HORVATH, ona sarılır bir an.)

HORVATH: Eder.

(HELEN'den uzaklaşır, ışık HELEN'in üzerinde kararırken, HORVATH sahnenin önüne çıkar.)

Bir ay sonra New York'a gittiğinde aramızdaki uzaklık kıtaları aşıyordu.

ON BİRİNCİ SAHNE

(Bel Air evlerinden birinin havuzbaşı. Işık HORVATH'ı aydınlatır.)

HORVATH: Benim için Los Angeles artık bir hayaletler kenti olmuştı: birdenbire farkına varmıştım bunun; tıpkı eskisi gibi, orada duruyor ve zehrin yayılışını izliyordum. Bu arada, Hollywood'da on üçüncü yılıma giriyordum; batıl inançlarım kuvvetlidir. Yeniden tiyatroya çalışmayı istiyordum. Elimde dört oyun vardı. Ama, işte tam Avrupa'ya dönme hazırlığındaydım ki bir iş önerdiler. Hiç ilginç bir şey değildi tabii. Tahminlerin aksine başarı kazanan bir komedinin; *Yat Uyu, Bonzo Bebek*'in devamıydı. Ama, kendi kendime, cepleri para dolu dönmek daha iyi olacak, dedim. Emin olayım diye Dieterle'nin falcısına anlattım, çok heyecanlandı. İş kabul etmem gerektiğini söyledi. Aksi halde yaşamımın en büyük deneyiminden yoksun kalacaktım. Bunu daha önce de duymuştum ve hiçbir zaman karşı koyamamıştım. Bir buluşma günü, erken kalktım. Sabah kuşlar korusu, tek bir sığırık dışında grevdeydi. Savaş ürünü sis örtüsü yol yol vadiye çökmüştü. Emektar Studebaker'ım gene arızalandı, ben de Bel Air'e gitmek için taksi çağırarak zorunda kaldım. Buluşmaya geciktim.

(Işık. Bir yüzme havuzu. Bel Air'de bir villanın bahçesi. ART NICELY, soylu yüzünde nazik bir sabırsızlık olduğu halde, çadır bezinden bir sandalyede oturmakta. Ellisinde, bronzlaşmış, ince, manikürlü, saçları özenle bukle yapılmıştır. Üzerinde tişört ve mayo vardır. HORVATH çimenler üzerinden geçerek gelir-

ken ayağa kalkar. El sıkışırlar. HORVATH'a bir sandalye gösterir. HORVATH oturur, şapkasını çıkarır, yere atar.)

HORVATH: Özür dilerim. Bir yanlışlık oldu. Şoförden beni giriş kapısında bırakmasını istedim.

NICELY: Ah... Böylece biraz gezmiş oldunuz.

HORVATH: Evet.

NICELY: Evden geçerken Renoir'ları gördünüz mü?

HORVATH: Ah, hayır. Buradalar mı?

NICELY: Hayır, hayır. Tablolar, tablolar.

HORVATH: Ah, hayır.

NICELY: Çok eğlenceli. Sonra bir göz atarsınız.

HORVATH: Tabii.

(NICELY belli etmemeye çalışarak saatine bakar.)

NICELY: Pekâlâ. Tasarımız üzerinde düşünecek zamanınız oldu mu?

HORVATH: Evet.

NICELY: Ne düşünüyorsunuz? Biliyorum, film devamı yazmak, orijinal film yazmak kadar ilginç değildir hiçbir zaman, yine de disiplin işi.

HORVATH: Öyle.

NICELY: Okey. Anlatın.

HORVATH: İşte, düşündüm ki... Yani, uzun uzun düşündüm, farklı bir yön bulmak için bu kez yapmamız gereken şeyi düşündüm... Bu kez, şempazeye âşık olacak. (Sessizlik. NICELY, şaşkın şaşkın bakar.)

NICELY: Ciddi misiniz?

HORVATH: Bütünüyle.

NICELY: Şempazeye mi âşık olacak?

HORVATH: Evet. Bulduğum en ilginç fikir bu.

NICELY: Pekâlâ, Ed, ilginçliğini yadsımıyorum. Ama bana kahrırsa, büyük patronlar için biraz fazla ilginç.

HORVATH: Endişeye gerek yok. Sonunda her şey düzene giriyor.

NICELY: Nasıl?

HORVATH: Çok basit: Şempazeye evleniyor.

(NICELY kâhkahalarla güler. HORVATH gülümser.)

NICELY: Gerçekten bu filmi yapmayı istemiyorsunuz, değil mi?

HORVATH: Hayır.

NICELY: Sizi kınamam.

HORVATH: Öte yanda, paraya ihtiyacım var. (Sessizlik.) (NICELY yeniden saatine bakar. Bu kez bunu çok açık biçimde yapar.)

NICELY: Ne yapabileceğimi düşüneceğim. (Ayağa kalkar.) Yüzmek ister miydiniz?

HORVATH (Kalkar.): Okey, elbette. Benim havuzum çok küçük. Ancak tek kol yüzüyorum.

NICELY: Vestiyerde her şey var. Ah... bu ne kadar zamanınızı alır?

HORVATH: Yirmi dakika, yarım saat.

NICELY: Okey, yarım saat sonra şoförümü gönderirim. Sizi istediğiniz yere bırakır.

HORVATH: Teşekkür ederim.

NICELY: Sizi gördüğüme sevindim. Görüşürüz.

(HORVATH'ın elini sıkarak yeniden. Sonra çimenleri geçerek uzaklaşır. Işık değişir. Oyunun başındaki deniz dibi etkisi egemen olur. HORVATH'ın üzerine ışık düşer.)

HORVATH: Doğrusunu isterseniz, kendimi biraz gülünç hissettim. Ama hava çok sıcaktı ve havuz çok güzeldi. Ciddi ciddi üstümü değiştirdim ve usulcacık suya girdim.

(İlk sahnedeki GENÇ ADAM girer. Siyah bir üniforma vardır üstünde. Kolunun arasında bir kasket sıkıştırılmıştır. Kararlı adımlarla yürür, kasketi başına girer, cebinden kara gözlükleri çıkartıp takar, siyah eldivenlerini giyer.)

Suyu biraz karıştırdıktan sonra, ciddi bir biçimde yüz-

meye karar verdim. Bir iki kulaç atmıştım ki, havuzun orta yerine inen basamaklardan birinin kösesine kafamı çarptım. Her şeyi karardı. Şiddetle debelen-
dim. Şakağımın altında büyük bir yara duymuşadım. Sonra, birdenbire, üstümdeki mavi-yeşil dikdörtge-
nin ötesinde, dalgalı çimenlerin, özenle budanmış ağaçların, sarmaşıklarla bezeli görkemli duvarların çarpıtılmış görüntüsünü görür gibiydim. Başkaları-
nın düşleriyle ödenen bir cennetti sanki. Büyük bir huzur içinde gömüldüm. Şoför gelmişti. Coteau'nun bir filminden çıkmış hali vardı. Rahatça uzanmış yatı-
yordum suyun dibinde. Üzerimizdeki güneş bu eski kutsal kenti ateşe vermişti. Bana gelince, sevgili dost-
lar, bana gelince, ölüp gitmişim. Nihayet.

(HORVATH dönüp GENÇ ADAM'a bakar, sonra dö-
nüp çıkar.)

(GENÇ ADAM havuzun dibine bakar. Yüzü hiç değiş-
mez. Sahne yavaş yavaş kararır.)

PERDE

CHRISTOPHER HAMPTON VE YAPITLARI

- 1946 Azorlar'da doğdu.
- 1959 Lancing College'e girdi.
- 1966 New College, Oxford'da Almanca ve Fransızca öğrenimi gördü.
- 1966 *When Did You Last See My Mother?* Oxford'da öğrenciler tarafından, daha sonra da Royal Court'ta sahneye kondu.
- 1968 *Total Eclipse*. Rimbaud ile Verlaine'in ilişkilerini konu alan oyun, Royal Court'ta 1968'de sahneye kondu. BBC tarafından televizyona alındı.
- 1970 *Vanya Dayı*. Çehov'dan çeviri. 1970'de Royal Court'ta sahnelendi.
- 1970 *The Philanthropist*. 1970'te Royal Court'ta sahnelendi.
- 1970 *Hedda Gabler*. Ibsen'den çeviri. Stratford Şenliğinde sahnelendi.
- 1975 *Bir Bebek Evi*. Ibsen'den çeviri. Lincoln Center'da sahnelendi.
- 1976 *Treais*. Royal Court'ta sahnelendi.
- 1974 *Savages*. Brezilya'da Kızılderili kıyımını ve gerilla hareketini konu alan oyun, Royal Court'ta sahnelendi.
- 1977 *Viyana Ormanlarından Masallar*. Ödön von Horvath'tan çeviri. National Theatre'da sahnelendi.
- 1977 *Abel's Will*. TV oyunu.
- 1978 *Don Juan Savaştan Dönüyor*. Ödön von Horvath'tan çeviri. National Theatre'da sahnelendi.
- 1978 *Bir Bebek Evi*. Sinema filmi.
- 1979 *Viyana Ormanlarından Masallar*. Sinema filmi.
- 1982 *Ah, Hollywood*. Royal Court'ta sahnelendi.
- 1982 *The History Man*. TV oyunu.
- 1983 *Tartuffe*. Molière çevirisi. Royal Shakespeare Company

tarafından sahnelendi.

- 1984 *The Honorary Consul*. Sinema filmi.
1985 *Tehlikeli İlişkiler*. Royal Shakespeare Company tarafından sahnelendi.
1985 *Tartuffe*. TV oyunu.
1986 *Hotel Du Lac*. TV oyunu. BBC tarafından çekildi. En iyi TV Drama Ödülü.
1986 *The Good Father*. Sinema filmi.
1989 *Faith, Hope and Charity*. Ödön von Horvath'ın oyunundan çeviri. Lyric Theatre'da sahnelendi.
1989 *Tehlikeli İlişkiler*. Sinema filmi. En İyi Senaryo Oscar Ödülü.
1991 *White Chameleon*. Royal National Theatre'da sahnelendi.

ÇAĞDAŞ DRAMA DİZİSİ

- ECİNNİLER / Albert Camus
ŞEYTAN ÇELMESİ / Václav Havel
ATEŞLİ SABİR / Antonio Skarmeta
LARGO DESOLATO (Buruk Ezgi) / Václav Havel
MEFİSTO / Klaus Mann - A.Mnouchkine
BİLDİRİM / Václav Havel
DON KİŞOT / Lunaçarski
SİLÂHSÖRÜN GÖLGESİ / Sean O'Casey
ÖRÜMCEK KADININ ÖPÜCÜĞÜ / Manuel Puig
GODOT'YU BEKLERKEN / Samuel Beckett
BİZ AŞAĞIDA İMZASI OLANLAR / Aleksander Gelman
ALTI ÇAĞDAŞ NO OYUNU / Yukio Mişima
ÇAVUŞ MUSGRAVE'İN DANSI / John Arden
İGUANANIN GECE Sİ / Tennessee Williams
GOYA -YA SANAT YA ÖLÜM / Antonio Buero Vallejo
ALLAHIN AYISI / Eugene O'Neill